સંયમીઓનું લક્ષ્ય

" सम्मं पव्वइज्जा=
=लोअधम्मेहिंतो
लोगुत्तरधम्मगमणेणं.

एसा
जिणाणमाणा
ण विराहियव्वा
बुहेणं
महाणत्थभयाओ
सिद्धिकंखिणा "

ભાવાર્થ—દીક્ષાનું બીજું નામ પ્રવ્રજ્યા છે.
પ્રવ્રજ્યા=પ્ર=પ્રકર્ષથી લૌકિક ધર્મના માર્ગથી
લોકોત્તર ધર્મમાં =વ્રજ્યા જેવું,
અર્થાત્—ખાવું, પીવું, હરવું-ફરવું આદિ શરીર
ધર્મોમાં પણ લોકોત્તર (યતના પ્રધાન)રીતે વર્ત્તવું.
આ ખરેખર તીર્થંકર પ્રભુની આજ્ઞા મુમુક્ષુ
ભવ્યાત્માએ પ્રમાદથી પણ વિરાધવી નહિં.

☆

એટલે પૂર્વાચાર્ય મહર્ષિઓએ એકાંત જગદ્વત્સલતા રચેલા હિતકર સંયમભાવનાપોષક શ્લોક–સૂત્રો આદિ વ્યવસ્થિત સંગ્રહ ગુજરાતી ભાષામાં આપવાનું ઉચિ જણાયું,

તેથી તદ્યોગ્ય સામગ્રી ઘણીખરી મારી સંગ્રહપોથીઓમ હતી તે અને તેને અનુસરતી બીજી પણ સામગ્રી જુદ જુદા ગ્રંથોમાંથી તારવી કાઢવાની પ્રવૃત્તિના મંડાણ થયા

આ રીતે શરૂ થએલી પ્રવૃત્તિનું વ્યવસ્થિત ફળ આ લઘુ પુસ્તિકા છે.

આ છે નાની પુસ્તિકાનો પૂર્વ ઇતિહાસ.

આ પુસ્તિકામાં કંઇ પણ નવું નથી, તેમજ 'परोपदेशे पांडित्यम्' **બતાવવાનો ક્ષુદ્ર આશય પણ નથી, પણ આનાથી સાધુ–સાધ્વીઓને પોતાના આત્માને જાગૃત રાખી સંયમની શક્ય આરાધનામાં છતું બલ–વીર્ય ફોરવી વીર્યાચારનું યથાર્થ પાલન કરવામાં શક્ય સહાય મળે, એ શુભ ઉદ્દેશથી આ અલ્પ પ્રયાસ છે.**

સાથે આંતરિક એવી શુભનિષ્ઠા છે કે–અત્તરના વેપારીને બીજાને માલ બતાવવા નમૂનાનું અત્તર સુંઘાડતાં પોતાને પણ સુગંધ મળી રહે છે, તેમ પૂર્વના પ્રકૃષ્ટ પુણ્યના ઉદયથી મળી આવેલ વિશિષ્ટ ક્ષયોપશમાદિના સદુપયોગરૂપે અનેક પ્રભાવક બહુશ્રુત સાંવેગિક સાધુ-સાધ્વીઓની નિશ્રામાં અનેક ગ્રંથ-શાસ્ત્ર [illegible] તારવી કાઢેલ નવનીતરૂપ સામગ્રી ઉપસ્થિત કર [illegible] ઉદ્દેશથી

અસીમ અનુગ્રહ અને તે તે કલ્યાણકામી મહાનુભાવ સજ્જનોનો નિષ્કામ સહયોગ સાંપડ્યો છે. તેના પરિણામે જ પ્રસ્તુત પુસ્તક કલ્યાણ સાધનાનું એક અજોડ સાધનરૂપ બની શક્યું છે.

વિશેષકરીને ક્રિયાપાત્ર ગુણવિશાલગંભીર સાધ્વી સંઘાધિનાયિકા સ્વ. **શ્રીતિલકશ્રીજી** મ. પ્રશિષ્યા વર્ધમાન તપારાધિકા સ્વ. સાધ્વીશ્રી **તીર્થશ્રીજી** મ. શિષ્યા તપસ્વિની સાધ્વી **શ્રીરંજનશ્રીજી** મ. શિષ્યા વિદુષી સાધ્વીશ્રી **મૃગેન્દ્રશ્રીએ** નોંધી રાખેલ સંયમોપયોગી અનેક અતિ મહત્ત્વની બાબતોની નોંધનો અક્ષરશઃ ઊતારો પૂ. ઉપા. શાન્તમૂર્તિ વ્યાખ્યાન વાચસ્પતિ **શ્રીકૈલાસસાગરજી મ.** ના શિષ્યરત્ન શ્રીનમસ્કારમહામંત્ર ધ્યાન પરાયણ પૂ. મુનિરાજ **શ્રીક્ષમાસાગરજી મહારાજે** કરી આપેલ, જેના ઉપયોગથી પ્રસ્તુત પુસ્તકની મહત્તા અનેરી વધી છે.

આ પ્રમાણે હાલમાં દીક્ષિત થયેલ નૂતન ત્રણ મુનિઓને વિવિધ સંયમાનુકૂલ પ્રેરણા આપવાના નિમિત્તે થયેલી નોંધનો પણ આ પુસ્તકના ત્રીજા વિભાગમાં બહોળો ઉપયોગ થયો છે; જેમાં પણ **મુનિ અશોકસાગરજીએ** ઘણી ઘણી જિજ્ઞાસાપૂર્વક અવારનવાર પૂછેલ સંયમાનુકૂલ મહત્ત્વની બાબતોના ખુલાસારૂપ કેટલાક વિશિષ્ટ લખાણોથી ત્રીજા વિભાગની શોભામાં અનેરો વધારો થયો છે.

આ ઉપરાંત પ્રસ્તુત પુસ્તકના નવ ફર્મો મહેસાણા લક્ષ્મી પ્રેસમાં છપાયા પછી અમદાવાદ ઉત્કૃષ્ટ મુદ્રણાલયમાં છપાયું છે તેમાં ગેલી અને ઓર્ડર પ્રૂફની તપાસણી મેટરની

શું ?........

ક્યાં ?........

મહત્વના સુવાક્યો

સુધારીને વાંચો !!!

પૃ	પાનું	પંક્તિ	શુદ્ધ
૧૧૧	૩૩	છેલ્લી	સદ્વિચારની
૧૩૧	૭૧	૩	કલ્યાણકારી
૧૮૦	૭૧	૯	બ્રહ્મચર્ય
૧૮૧	૮૫	૧૪	બાપુ !
૧૮૪	૮૮	૨૦	અપરોપજીવીપણું
૧૮૭	૮૮	છેલ્લી	શાસ્ત્રીય સાચું સ્વાશ્રયીપણ
૨૧૧	૯૧	૧	સમ્યગ્જ્ઞાનની
૨૧૪	૯૧	૧૪	સાંભળે નહિં તે.
	૯૧	૧૪	દોષો નજરે
	૯૫	૨૪	વીતરાગ પ્રભુની આજ્ઞા
૨૨૦	૧૧૬	૨૬	માટેની તત્પરતા
૨૨૨	૧૩૪	૧૪	ઉદ્દના
૨૩૮	૧૪૦	૧૭	વિનયથી
૨૪૨	૧૪૪	૧૫	ગુરૂનિશ્રાએ
૨૪૫	૧૭૦	૧૭	ગુણગ્રાહક દૃષ્ટિ
૨૫૩	૨૧૧	૧૪	શ્રીઆચારાંગ સૂત્ર
૨૬૨	૨૨૦	૧૭	સારી નરસી અસર
૨૬૩	૨૪૫	૧૯	અઘાતી કર્મ
	૨૬૩	૧૨	પમાવેજ્જ, તં
૨૭૩	૩૧૫	૧૮	બોલવાનું બલ સક
૩૧૪			આરાધક આત્માઓને

卐

વિચારણીય સુભાષિતો

* उवसमसारं खु सामण्णं
* सोही खलु उज्जुभूअस्स
* ण पेमरागा परमत्थि बंधो
* अप्पा खलु सययं रक्खियव्वो
* अप्पा अरी होइ अणवट्ठियस्स
* धम्मो अ ताणं सरणं गई य
* रागादओ भावसत्तू
* कम्मोदया वाहिणो
* असारा विसया णियमगामिणो विरसा
* भावकिरिअमाराहेइ, पसमसुहमणुहवइ,
  अप्पडिए संजमतवकिरियाए
  अव्वहिए परीसहोवसग्गेहिं

મનનીય શાસ્ત્રાજ્ઞાઓ

* साहीणे चयइ भोए से हु चाइत्ति वुच्चइ

સ્વેચ્છાથી ભોગોનો ત્યાગ કરે તે ત્યાગી.

—અધ્ય૦ ૨ ગા. ૩

* कामे कमाही कमियं खु दुक्खं

કામનાઓને દબાઓ તો દુઃખ દબાયું જ છે.

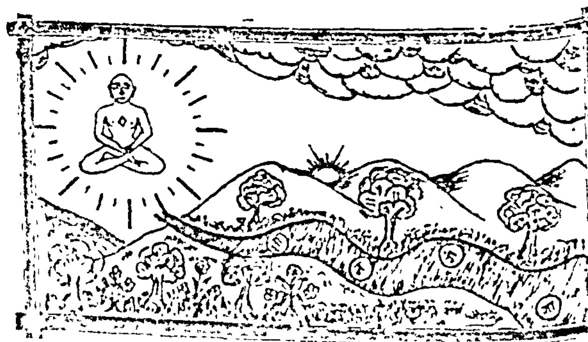
—અધ્ય૦ ૨ ગા. ૫

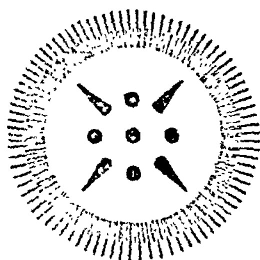
सव्वभूअप्पभूअस्स, सम्मं भूआइ पासओ ।
पिहिआसवस्स दंतस्स, पावं कम्मं ण बंधइ ॥

સર્વ જીવોમાં આત્મતુલ્યભાવથી સમ્યક્પ્રકારે જીવત્વનું સંવેદન કરી આશ્રવોના દ્વાર બંધકરી ઇન્દ્રિયોનું દમનકરી રહેલ મુનિને પાપ કર્મનો બંધ થતો નથી.

—અધ્ય૦ ૪ ગા. ૯

તપશ્ચર્યામાં રક્ત, સરલતા, ક્ષમા અને સંયમના આગ્રહી અને પરિષહોને જીતવા તત્પર મુનિનું સદ્ગતિ સુલભ છે. —અધ્ય૦ ૪ ગા. ૨૭

॥ नमः श्रीजिनशासनाय ॥

મુક્તિના પંથે

ઉપક્રમ

॥ सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्राणि मोक्षमार्गः ॥

પરમોપકારી દશપૂર્વધર શ્રી ઉમાસ્વાતિજી મહારાજા શ્રી જિનશાસનના સારભૂત આગમોના તત્વ-રહસ્યને સંક્ષેપમાં સમજાવનાર શ્રી તત્વાર્થ સૂત્રના પ્રારંભમાં આધ્યાત્મિક સાધનાના માર્ગને સરલ રીતિએ સમજવાની ઈચ્છાવાળા મુમુક્ષુ આરાધક આત્માઓના હિતાર્થે ફરમાવે છે કે—

જગતના તમામ દુઃખ-સંતાપના મૂલ-બીજ-કારણભૂત કર્મોના બંધનમાંથી મુક્તિ મેળવ્યા વિના જગતના

દરેક કાર્યની સિદ્ધિમાં તેના સાધક કારણો
પ્રતીતિ, કારણોના સ્વરૂપનું જ્ઞાન અને તદનુરૂપ પ્ર
આ ત્રણ અંગ મુખ્ય હોય છે, માટે કર્મોના બંધન
મુક્તિ મેળવવામાં મુક્તિના કારણોની પ્રતીતિ, તેઓ
જ્ઞાન અને તદનુકૂળ વર્તન જરૂરી હોય છે, ત્રણેમાં
એકની પણ નિર્બલતા કાર્યને મુખ્યતઃ સાધી શકતી ન

આ જ અર્થને પ્રધાનપણે સૂચવવા વ્યાકરણ
ઉદ્દેશ્ય-વિધેયના સામાનાધિકરણ્યના સર્વ-પ્રતીત નિયમ
આભાસિક ઉલ્લંઘન કરી વચનમાં ફેરફાર રાખ્યો
અન્યથા સામાન્યતઃ વિધેયની સમકક્ષાએ જ ઉદ્દેશ્ય
વચનની વ્યવસ્થા હોય છે. એટલે અહીં ઉદ્દેશ્ય-સમ્
ગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર-ત્રણ હોવાથી વિધેય મોક્ષમાર્ગ
એકવચનને બદલે બહુવચન સંગત હતું, છતાં આ રીત
શૈલીમાં વિપર્યાસ શાસ્ત્રકાર મહર્ષિના પવિત્ર અં
કરણમાં નિગૂઢ પરમ-રહસ્ય-ભૂત તત્ત્વોનો જ્ઞાપક છે
આપાતતઃ અનુચિત પ્રતીત થવા છતાં તેઓની પરમહિત
બુદ્ધિનો સૂચક થાય છે.

એટલે–આ સૂત્રદ્વારા ફલિત થાય છે કે "પ્રત્યેક આરાધક મુમુક્ષુ આત્માએ કર્મોના બંધનથી મુક્તિ મેળવી શાશ્વત, ચિદાનંદમય, સ્વભાવ-પરિણતિ-સ્થિરતારૂપ પરમોચ્ચદશા મેળવવા સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર ત્રણેનો પુનિત ત્રિવેણીસંગમ સાધવો ઘટે."

ત્રિકાલાબાધિત અવિચ્છિન્ન–પ્રભાવશાલી પરમોપકારી શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતોએ પ્રરૂપેલ પરમોચ્ચ નિગૂઢ પરમ સત્યને સંક્ષિપ્ત શબ્દોમાં પ્રકાશિત કરનારા બહુમૂલા આ સિદ્ધાંતના મૂલ સ્વરૂપમાં દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ કે ભાવની વિષમતા કે વિચિત્રતાને આશ્રી કોઈપણ જાતનો ફેરફાર થતો નથી. કારણકે આરાધક બનવા ઉત્સુક પ્રત્યેક વિવેકી પ્રાણી ચોથા કે પાંચમા આરાના કાલભેદે ઓછી વધતી આરાધના કરે પણ તેને નામે આરાધકભાવની ન્યૂનતાને વ્યાજબી માનવાની ભૂલ કરે તે ઉચિત નથી; માટે સંપૂર્ણ એકાગ્રતા અને દૃઢ-નિશ્ચયપૂર્વક આત્મકલ્યાણની સાધનામાં વિઘ્નરૂપ પ્રબલ કર્મોના આવરણને ખસેડવા પૂર્વોક્ત ત્રિપુટીની નિર્મલ સાધના માટે અહર્નિશ ઉદ્યત બનવું જરૂરી છે.

પૂર્વોક્ત સાધન-ત્રિપુટીમાં પૂર્વના સાધનોના સહકારથી ઉત્તરોત્તરના ગુણોની વિશુદ્ધિ, નિર્મળતા અને ફલદાયકતા વધુ ચોક્કસ થાય છે, જેમ કે સમ્યગ્દર્શનના બળે પૂર્વનું અજ્ઞાનમાં લેખાતું વ્યાવહારિક ચીજ વિષયનું થોડું પણ જ્ઞાન સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપે બની આત્માને વિવેકના

માર્ગે ઉજ્જવલ સુખે વિહરણ કરાવે છે–આગલ ધપાવે છે, તેમજ **સમ્યગ્‌જ્ઞાન**ના પ્રતાપે જ અજયણા, અનુપયોગ આદિથી થતી મલિનતાને રોકી સર્વસંવરરૂપે મહત્તા સમજાવવાપૂર્વક **ભાવચારિત્ર**ની પ્રાપ્તિ કરાવે છે.

અહીં એક વાત ખાસ ખ્યાલમાં રાખવા જેવી છે કે પૂર્વના ગુણોની પ્રાપ્તિ પણ ત્યારે જ સફલ લેખાય છે કે જ્યારે તે ગુણો આગળના ગુણોને મેળવવાની કે દ્વારા કલ્યાણ સાધવાના પંથે વિહરવાની તત્પરતા પેદા કરે. જેમ કે **સમ્યગ્‌દર્શન** પામેલો પ્રાણી અપૂર્વ તત્ત્વોના રોચનપૂર્વક શ્રદ્ધાનના અપૂર્વ અભ્યાસથી વાસ્તવિક જીવાદિ તત્ત્વોના સ્વરૂપજ્ઞાન પ્રતિ પ્રવૃત્તિવાળો બની, તદનુકૂ સાધનાના માર્ગે વધી શકતો નથી, ત્યાં સુધી તે મુક્તિ પુરીનું પ્રવેશપત્ર મેળવ્યા છતાં તે સ્થાન મેળવવા કે તે માર્ગ ઉપર પ્રવર્ત્તવા સમર્થ થતો નથી. તેમજ **સમ્યગ જ્ઞાનના** બલે શાસ્ત્રીય પદાર્થો પ્રૌઢ ભાષામાં વિવેચા અનેક અજ્ઞાનાંધ પ્રાણીઓના અંતશ્ચક્ષુ ઉઘાડાય, પ જ્ઞાનની પરિપક્વ અવસ્થારૂપ પરિણુતિ મેળવી હેય પદાર્થો છોડવાની વૃત્તિનું અમલી સ્વરૂપ ન મેળવી શકાય, ત સુધી ભડભડતા દાવાનલમાં સપડાયેલ સાધનવિહીન પંગુ જેમ વધુ માનસિક વ્યાક્ષેપોના દુઃખદાયી વાતાવરણ... ગુંગળાઈ મરવું પડે છે, એટલે તેને પણ 'ज्ञानस्य फलं विरत्तिः' સૂત્ર મુજબ જ્ઞાનની પરમોચ્ચ ભૂમિકારૂપ સન્માર્ગ–પ્રવૃત્તિરૂપ **ચારિત્ર**ની ભૂમિકાએ આવ્યે જ **જ્ઞાન**ની સફળતા હસ્તગત થાય છે.

આ દૃષ્ટિએ આ સાધન-ત્રિપુટીમાં સર્વોચ્ચ કક્ષાએ જીવનની યથાર્થપણે કૃતાર્થતા સમ્યક્ચારિત્રને વિશુદ્ધ રીતે મેળવવા અને પાળવામાં સમાયેલી છે.

માટે જ વિશુદ્ધાશયવાળા મહાપુરુષોએ "आयारे मुक्खमग्गे" નું સૂત્ર પોકારી જીવનમાં ઉચ્ચ તત્ત્વોના શિક્ષણાત્મક જ્ઞાનને વધુ મેળવવાની ઝંખના કરતાં તેવા ઉચ્ચ પરમશુભગ તત્ત્વોથી જીવનનું સર્વશ્રેષ્ઠ ઘડતર કરવાનું જ શ્રેષ્ઠ ઠરાવ્યું-માન્યું છે.

એટલે માદક અને સાનભાન ભૂલાવે તેવી પૌદ્ગલિક મોહકતાથી ભરેલ જગતની પ્રચંડ મોહ-માયાના સર્વ સાધનોને કપડાપર લાગેલ તણખલાની જેમ ફગાવી, પરમસ્નેહી સગાંસંબંધીઓનાં છાતીફાટ રુદનને પણ અવગણી, આત્મકલ્યાણની ઉચ્ચ સાધનાના એકાંત લક્ષ્યથી કાર્ય સિદ્ધિના દૃઢ નિર્ધારથી ભેખ ધારણ કરી સર્વવિરતિના ઉજ્જ્વલ પંથે વિચરવાના દૃઢ સંકલ્પપૂર્વક પરમ હિતકર પ્રભુશાસનની આરાધનાદ્વારા જીવનની વિશુદ્ધ સાધનામાં રત પૂજ્ય સાધુ-સાધ્વી ભગવંતોને ઉદ્દેશી, ધર્મ-સ્નેહભર્યા સાધર્મિકના સંબંધે; તેવા પ્રકારના વિષમ વાતાવરણ કે યોગ્ય સાધુ-જીવનના લક્ષ્યને સમજાવનાર ઘડતરના અભાવે શિથિલ રહેલી સંયમ ભાવનાને ઉત્તેજક અને વિવેકના દીપને પોષક ભાવનાઓ, હિતશિક્ષાઓ પરમોચ્ચ જીવન ઘડનારા આદર્શ સૂત્રો વગેરે ઉપયોગી સામગ્રી પૂજ્યતમ શ્રમણ સંસ્થાની પુનિત સેવામાં આ લઘુ પુસ્તિકારૂપે ઉપસ્થિત કરું છું.

આમાંથી સહુ હંસ-ક્ષીરન્યાયે પોતાના જીવનની નિર્મળતા કરવાના ધ્યેયથી યોગ્ય સદુપયોગ કરી પોતાનું ચિરકાળ સ્થાપિત મંદતેજ બનેલું ગૌરવ પુનઃ જાજ્વલ્યમાન બનાવે એ **શુભેચ્છાથીજ** આ પુનિત સંગ્રહ કરેલ છે.

વળી આ સંગ્રહ **સમ્યક્ચારિત્રની** આદર્શ ભાવના અને આસેવનાને વૃદ્ધિંગત કરવાની વિચારણાથી જ યોજેલ છે, છતાં તેમાં અવાંતર-કારણભૂત **સમ્યગ્દર્શન** અને **સમ્યગ્જ્ઞાનનું** પોષણ જરૂરી હોઇ આ સંગ્રહને **સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન** અને **સમ્યક્ચારિત્રરૂપ** ત્રણ વિભાગમાં વહેંચી દીધેલ છે.

એટલે પ્રથમ **સમ્યગ્દર્શન વિભાગમાં** આત્માના ઉજ્જ્વલ ગુણોના પરિચયને કરાવનાર જીવનને વિશુદ્ધ બનાવવાના અંતિમ લક્ષ્યરૂપ સંયમ-ચારિત્રની નિર્મલતર આરાધના માટે પ્રોત્સાહક, તથા શુદ્ધાત્મસ્વરૂપની ઝાંખી કરાવે તેવા પ્રાચીન મહર્ષિઓના સુંદર **સુવચનો,** હિતશિક્ષાધાયક **ઉપદેશો,** તેમજ જીવનના ઘડતરમાં પ્રવીણ મહાપુરુષોએ સ્વાનુભવથી ઘડેલાં ટૂંકા પણ ઉદાત્ત **જીવનસૂત્રો** આદિનો સમાવેશ કર્યો છે.

બીજા **સમ્યગ્જ્ઞાન વિભાગમાં** પ્રવૃત્તિ માત્રની સફલતાના માપક-યંત્રસ્વરૂપ આત્મસ્વરૂપાવગાહી લક્ષ્યને વધુ કેન્દ્રિત કરનાર શાસ્ત્રોના અવગાહનને પદ્ધતિસર સંગતિપૂર્વક સફલ કરનાર અને સાધુજીવનને અત્યાવશ્યક સુદૃષ્ટિજ્ઞાનના વિવેચક અને, પ્રશસ્ત જ્ઞાનના અનેક વિભિન્ન અંગોના ટૂંકા પણ મુદ્દાસરના વિવેચનપૂર્વક સમાવેશ કર્યો છે

ત્રીજા સમ્યક્ચારિત્ર વિભાગમાં લડાઈના મેદાનમાં ભીષણ શસ્ત્રોની આક્રમણોમાંથી પોતાની જાતને સાવચેતીપૂર્વક બચાવી દુશ્મનને હાર કરવાની પ્રત્યેક યોદ્ધાને મેળવવી જોઈતી તાલીમની જેમ મોહ રાજાના પ્રચંડ આક્રમણમાં અનાદિકાલની સંસ્કાર વાસનાઓના ભીષણ ઘર્ષણમાં પોતાના અમૂલ્ય ધનની પૂર્ણ સાવચેતીપૂર્વક અંતરંગ શત્રુઓનો સામનો કરવા માટે યોગ્ય જયણાપૂર્વકની પ્રત્યેક પ્રવૃત્તિ આચરવારૂપની તાલીમ લેવા માટેની વિધિ-પદ્ધતિપૂર્વકની યોગ્ય શિક્ષાઓનો સમાવેશ કરેલ છે.

સંયમીને દીવાદાંડી

बुट्ठुवि उज्जममाणं, पंचेव करिंति रित्तयं समणं ।
अप्पत्थुई परणिंदा, जिब्भोवत्था कसाया य ॥

ઉપદેશમાલા ગા. ૭૨

સમ્યક્પ્રકારે શાસ્ત્રાનુસાર સંયમાદિમાં પ્રવર્તતા પણ મુમુક્ષુને જાણ્યે-અજાણ્યે પણ નીચેની પાંચ ચીજો આરાધના માર્ગથી ભ્રષ્ટ કરી તેની પ્રવૃત્તિમાં શૂન્યતા-નિઃસારતા લાવી મૂકે છે.

૧ આત્મપ્રશંસા	૪ ઉપસ્થ [વિષય]
૨ પરનિંદા	૫ કષાય
૩ જિહ્વા	માટે આ પાંચેના
(રસલાલસા, દુર્વચન)	વિષમ પંજાથી સાવધ રહેવું

આરાધનાનો પ્રાણ

પ્રાણ વિનાના રૂપાળા દેહની જેમ લક્ષ્યના સ્પષ્ટ અને યથાર્થ ભાન વિના મુક્તિ માર્ગની આરાધના લગભગ નિષ્ફલ જાય છે.

તેથી જે મોહના સંસ્કારો વિવિધ કર્મની ઉપાધિદ્વારા જીવનને નષ્ટ-ભ્રષ્ટ કરી રહેલ છે, તેને હઠાવવાના દૃઢ નિર્ધારપ આરાધક ભાવની કેલવણી સંયમી જીવનમાં ચૈતન્ય લાવી ઉત્તરોત્તર "आणाए धम्मो" સૂત્રના આધારે સ્વચ્છંદ વૃત્તિ અને પોતાના વિચારોના આગ્રહને હઠાવવા રૂપનો સાચો સમર્પણ ભાવ ઉપજાવે છે.

॥ श्री शंखेश्वरपार्श्वनाथाय नमः ॥

॥ सम्मद्दंसणं मूलं धम्मद्दुमस्स ॥

સમ્યગ્દર્શન વિભાગ

"अण्णे पुग्गलभावा, अण्णो एगो य नाणमित्तोऽहं ।
सुद्धो एस विवेगो, अविकप्पसमाहिसंजणओ ॥
एयं परमं णाणं, परमो धम्मो इमो च्चिय पसिद्धो ।
एयं परमरहस्सं, णिच्छयसुद्धं जिणा बिंति ॥"

ઉપા૦ શ્રી યશોવિજયજી મહારાજ
(ધર્મપરીક્ષા ગ્રંથ ગા. ૧૦૩, ૧૦૪.)

ભાવાર્થ:—"પૌદ્ગલિક ભાવોના સ્વરૂપ કરતાં મારું જ્ઞાનમય સ્વરૂપ ભિન્ન છે, મારે ને આ જગતના પદાર્થોને કશો સંબંધ નથી" આવો નયસાપેક્ષ વિચાર પરિણામે નિર્વિકલ્પ સમાધિ ઉત્પન્ન કરે છે, આ જ શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન છે, શ્રેષ્ઠ ધર્મ છે અને નિશ્ચયનયની દૃષ્ટિથી શુદ્ધ રહસ્ય પણ તીર્થંકર પ્રભુઓએ આ જ કહ્યું છે.

સમ્યગ્ દર્શનની મહત્તા

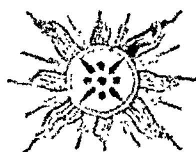
જગતમાં દેખાય છે કે-પ્રવૃત્તિનું લક્ષ્ય કે પ્રયોજ ચોક્કસ કર્યા વિના કોઇપણ પ્રાણી પ્રવર્ત્તતો નથી, ઇ પ્રવૃત્તિની સફળતાનો આધાર લક્ષ્યની સાચા સ્વરૂપ કરેલી ચોક્કસાઇ પર છે.

તેથી જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રાદિ ગુણોના વિકાસ સ્વરૂપે આત્મકલ્યાણ સાધવા ઇચ્છતા મુમુક્ષુ આત્માએ પણ પોતાની સંયમાદિ પ્રવૃત્તિના ધ્યેયનું સ્પષ્ટ દર્શન કરવું જરૂરી છે.

માટે આ વિભાગમાં—

સંયમની પ્રવૃત્તિમાં પ્રવર્ત્તતા ભવ્યાત્માઓ આરાધકભાવને વધુ નિર્મલ કરવા જરૂરી આત્મા તથા તે સ્વરૂપને ઓલખાવનારા, વિવેકજ્ઞાનદ્વારા અનાદિકાલી પૌદ્ગલિક રમણતાને દૂર કરનારા અને વાસ્તવિક આરાધ ભાવની જાગૃતિ કરનારા પ્રેરણાત્મક, સદુપદેશગર્ભિ વિવિધ ભાવનાઓ, મહાપુરૂષોના અનુભવસત્ય સુવચને આત્મલક્ષી હિતકર શિક્ષાઓ વગેરેનો સંગ્રહ કર્યો

જે વાંચી-વિચારી વિવેકી પુણ્યાત્માઓએ પોતા સંયમ પ્રવૃત્તિમાં અધ્યવસાયોની નિર્મલતા, દૃષ્ટિશુ અને લક્ષ્યની ચોક્કસાઈ પૂર્વક આગળ વધાય પરિણામે જ્ઞાની ભગવંતોના વચનાનુસારી જીવન ઘડતર કરવા માટે જરૂરી ગુરૂનિશ્રા-સમર્પણ ભાવ સહ રીતે કેળવી શકાય.

શ્રી

નમસ્કાર મહામંત્ર

સ્મરણ

સંયમ માર્ગે આન્તરિક ભાવોલ્લાસ પૂર્વક ચલવા ઇચ્છનાર સાધુ-સાધ્વીઓ નિદ્રામાંથી જાગૃત થતાંજ ચૌદ પૂર્વના સારરૂપ શ્રીનવકાર મહામંત્રનું નિર્મલ ચિત્તે સ્મરણ કરવું. પછી ભાવ શુદ્ધિ અને અધ્યવસાયોની નિર્મલતા વધુ સારી કેળવવા માટે શાસ્ત્રોના શ્લોકો અને ભાવનાઓનું એકાગ્ર ચિત્તે ચિંતન કરવું; અને વ્યવસ્થિત જાપ કરી પંચ પરમેષ્ઠી ભક્તિ કરવાનો પૂર્ણ અભિલાષ જગાવવો.

તેથી આરાધનામાં આગળ વધવા માટે જરૂરી ભાવોલ્લાસ પંચપરમેષ્ઠીઓના નમન-સ્મરણ શુદ્ધિથી તથા મોહનીય કર્મના ક્ષયથી મેળવી શકાય.

શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર મહિમા

हरइ दुहं कुणइ सुहं, जणए जसं सोसए भवसमुद्दं
इहलोइय-पारलोइय-सुहाण मूलं णमुक्कारो ॥ १

શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર દુઃખને હરે છે, સુખ કરે છે, યશને ઉત્પન્ન કરે છે, ભવસમુદ્રને શોષવે તથા આ નમસ્કાર મહામંત્ર આ લોક અને પરલોક સઘળા સુખોનું મૂળ છે.

जिण-सासणस्स सारो, चउद्दस-पुव्वाण जो समुद्धारो
णवकारो जस्स मणे, संसारो तस्स किं कुणइ ? ॥२

શ્રી નવકાર મંત્ર એ જિનશાસનનો સાર ચૌદ પૂર્વનો સમ્યગ્ ઉદ્ધાર છે, તે શ્રી નવકાર જેના મનને વિષે સ્થિર છે, તેને સંસાર શું કરે અર્થાત્ કાંઈ પણ કરવા સમર્થ નથી.

सेयाणं परं सेयं, मंगल्लाणं च परम-मंगल्लं
पुण्णाणं परमपुण्णं, फलं फलाणं परमरम्मं ॥३॥

શ્રી નવકારમંત્ર એ સર્વ શ્રેયોમાં પરમશ્રેય છે સર્વ માંગલિકને વિષે પરમ માંગલિક છે. સર્વ પુણ્યોને વિષે પરમપુણ્ય છે અને સર્વ ફલોને વિષે પરમ રમ્ય ફળ છે,

एसो जणओ जणणी य, एस एसो अकारणो बंधू
एसो मित्तं एसो, परमुवयारी णमुक्कारो ॥४।

આ નવકાર એ પિતા છે, આ નવકાર એ માતા છે, આ નવકાર એ અકારણ બન્ધુ છે અને આ નવકાર એ પરમોપકારી મિત્ર છે.

धण्णोऽहं जेण मए, अणोरपारम्मि भवसमुद्दम्मि ।
पंचण्ह णमुक्कारो, अचिंत-चिंतामणी पत्तो ॥५॥

હું ધન્ય છું! કે મને અનાદિ અનંત ભવસમુદ્રમાં અચિન્ત્ય ચિંતામણિ જેવો પંચ પરમેષ્ઠિઓનો નમસ્કાર પ્રાપ્ત થયો.

थंभेइ जलं जलणं, चिंतियमित्तो वि पंचणमुक्कारो ।
अरि-मारि-चोर-राउल-घोर-उवसग्गं पणासेइ ॥६॥

પંચ નવકાર ચિંતવવા માત્રથી પણ જલ અને અગ્નિ ને થંભાવી દે છે, તથા શત્રુ, મરકી, ચોર અને રાજાઓના ઘોર ઉપસર્ગોનો અત્યંત નાશ કરે છે.

णवकाराओ अन्नो, सारो मंतो ण अत्थि तियलोए ।
तम्हा हु अणुदिणं चिय, पढियव्वो परम भत्तीए ॥७॥

ત્રણ લોકમાં નવકારથી અન્ય કોઈ સારો મંત્ર નથી, માટે તેને પ્રતિદિન પરમ ભક્તિથી ભણવો જોઈએ.

णवकार इक्क अक्खर, पावं फेडेइ सत्तअयराणं ।
पन्नासं च पएणं, सागर पणसय समग्गेणं ॥८॥

શ્રી નવકાર મંત્રનો એક અક્ષર સાત સાગરો-પમના પાપ નાશ કરે છે. શ્રી નવકાર મંત્રના એક પદ વડે પચાસ સાગરોપમના પાપ નાશ પામે છે અને

મોક્ષમાર્ગનો ભોમિયો

પંચપરમેષ્ઠિ ભગવંતોના પવિત્ર ગુણોથી ભરેલો શ્રી નવકાર મહામંત્ર જૈનશાસનમાં સર્વોત્તમ મંત્રરૂપ અને આપણી માટે સાચા મુમુક્ષુ જીવો માટે મોક્ષમાર્ગનો ભોમિયો છે"

[illegible] નમસ્કાર [illegible] પામે છે.

इक्कोवि नमुक्कारो, परमिट्ठीणं पगिट्ठ भावाओ ।
सयलं किलेसजालं, जलं व पवणो पणुल्लेइ ॥९॥

પ્રકૃષ્ટ ભાવથી પરમેષ્ઠિઓને કરેલો એક પણ નમસ્કાર, પવન જેમ જળને ઉડાડી નાંખે, તેમ સકલ ક્લેશ જાળને દૂર કરે છે.

ताव ण जायइ चित्तेण, चिंतियं पत्थियं च वायाए ।
काएण समाढत्तं, जाव ण सरिओ णमुक्कारो ॥१०॥

ચિત્તથી ચિંતવેલું, વચનથી પ્રાર્થેલું અને કાયાથી પ્રારંભેલું કાર્ય ત્યાં સુધી જ સિદ્ધ થતું નથી, કે જ્યાં સુધી શ્રી પંચ પરમેષ્ઠિ નમસ્કાર ને સ્મરવામાં નથી આવ્યો.

जं किंचि परमतत्तं, परमपयकारणं च जं किंचि ।
तत्थ वि सो णवकारो, झाइज्जइ परम जोगिहिं ॥११॥

જે કાંઈ પરમ તત્ત્વ છે અને જે કાંઇ પરમ પદનું કારણ છે, તેમાં પણ આ નવકાર જ પરમ યોગીઓ વડે વિચારાય છે.

શ્રી નવકારનો જાપ

શ્રી નવકાર મહામંત્રના વર્ણોનો શુદ્ધ શ્રદ્ધા અને પવિત્ર અન્તઃકરણ સાથે વારંવાર ઉચ્ચાર કરવા રૂપનો જાપ કરવતની જેમ આત્માપર લાગેલ અશુભ સંસ્કારોના પડલને કાપીને શુભ વિચાર અને સત પ્રવૃત્તિનું બળ પેદા કરે છે.

એક જ અક્ષર એકચિત્ત, સમર્યાં સંપત્તિ થાય,
સંચિત સાગર સાતનાં, પાતિક દૂર પલાય. ૧

સકલ મંત્ર શિર મુકુટમણિ, સદ્ગુરૂ ભાષિતસાર,
સો ભવિયાં મન શુદ્ધ શું, નિત્ય જપીયે નવકાર. ૨

શ્રી નવકાર સમો જગિ, મંત્ર ન યંત્ર ન અન્ય,
વિદ્યા નહીં ઔષધ નહીં, એહ જપે તે ધન્ય. ૩

કષ્ટ ટલ્યાં બહુ એહને, જાપે તુરત રિદ્ધ,
એહના બીજની વિદ્યા, નમિ વિનમિને સિદ્ધ. ૪

રતન તણી જેમ પેટી, ભાર અલ્પ બહુ મૂલ્ય,
ચૌદ પૂરવનો સાર છે, મંત્ર એ તેહને તુલ્ય. ૫

સકલ સમય અભ્યંતર, એ પદ પંચ પ્રમાણ,
મહાસુય-ખંધ તે જાણો, ચૂલા સહિત સુજાણ. ૬

પંચ નમસ્કાર એ શુ પ્રકાશ, એહથી હોવે સવિ પાપનાશ,
સર્વ મંગલમાં એહ મૂલ, સુજશ વિદ્યા વિવેકાનુકૂલ. ૭

અરિહંતાદિક શુ નવ પદ, નિત્ય મન ધરે જુ કોય,
નિશ્ચય તસુ નર સેહરે, [illegible] હોય. ૮

જાપનો પ્રભાવ

“આ મહામંત્રના સ્મરણ (નિરંતર જાપ) થી સૂર્યથી અંધકાર દૂર જાય તેમ [illegible] દૂર જાય છે.”

અશુભ કરમ કો હરણ કુ, મંત્ર બડો નવકાર,
વાણી દ્વાદશ અંગ મેં, દેખ લીઓ તત્ત્વ સાર.

* * * *

શુભ માનસ માનસ કરી, ધ્યાન અમૃત રસ રેલિ,
નવદલ શ્રી નવકાર પય, કરી કમલાસન કેલિ. ૧૦

* * * *

પાતક પંક પખાલીને, કરી સંવરની પાળ,
પરમહંસ પદવી ભજો, છોડી સકલ જંજાલ. ૧૧

* * * *

નમસ્કાર મહામંત્રને, રટતાં આતમ શુભરસ જાગે,
દિનભરની શુભ કરણી માંહે, જયસુખ ડંકા વાગે. ૧૨

શ્રી નમસ્કાર મહામંત્રની ઉત્તમતા

* "પરમેષ્ઠી નમસ્કાર" એ ગુણરાગનું પ્રતીક છે, એનાથી ગુણરાગ ન હોય તો જાગે છે, અને હોય તો વધે છે.

* અંતરાત્મ ભાવને લાવનાર, તેને ટકાવનાર, વધારનાર અને છેવટે પરમાત્મ ભાવ સુધી પહોંચાડનાર "પરમેષ્ઠી નમસ્કાર" છે.

* તેથી માર્ગાનુસારીની ભૂમિકાથી માંડી સર્વ સમ્યગ્દષ્ટિ, દેશવિરતિધર અને સર્વવિરતિધર જીવોનું "પરમેષ્ઠી નમસ્કાર" એ પરમ આવશ્યક કર્તવ્ય થઈ પડે છે.

આરાધક જીવ ભાવના.

મૈત્રી ભાવનું પવિત્ર ઝરણું, મુજ હૈયામાં વહ્યા કરે,
શુભ થાઓ આ સકલ વિશ્વનું, એવી ભાવના નિત્ય રહે. ૧
ગુણથી ભરેલા ગુણીજન દેખી, હૈયું મારૂં નૃત્ય કરે,
એ સંતોના ચરણકમલમાં, મુજ જીવનનું અર્ધ્ય રહે. ૨
દીન ક્રૂર ને ધર્મ વિહોણા, દેખી દિલમાં દર્દ રહે,
કરૂણા ભીની આંખોમાંથી, અશ્રુનો શુભ સ્રોત વહે. ૩
માર્ગ ભૂલેલા જીવન પથિકને, માર્ગ ચિંધવા ઉભો રહું,
કરે ઉપેક્ષા એ માર્ગની, તોયે સમતા ચિત્ત ધરૂં. ૪

* * * *

નિર્મલ મૈત્રી ભાવથી, ભરપૂર હે ભગવંત !,
મુદિત ભાવ ઉદિત થયો, પૂર્ણ કરો એ સંત. ૧
નિર્મલ કરૂણાનો ઝરો, સીંચે સદા રેલાય,
ત્રાસ મટાડે હે પ્રભુ !, જગજીવ દુઃખ ધોવાય, ૨
માધ્યસ્થ વૃત્તિ કે આપની, પક્ષપાત નહીં લેશ,
ધર્મ નીતિ શીખ હે પ્રભુ !, યોગ સ્વરૂપ [illegible]. ૩
એવા શ્રી વીતરાગને, ત્રિકરણ - યોગે આદર,
વંદન કરૂં હું ભાવથી, નમ નમ શ્રી જિનવર. ૪

* * * *

સર્વ વિશ્વમાં શાન્તિ પ્રસરો ! પ્રાણી સૌ હો સુખ સંપન્ન !
સર્વ લોકમાં સત્ય પ્રસરો ! વિશ્વમાં પ્રસરો સૌ કલ્યાણ ! ૧
શાન્તિ તુષ્ટિ પુષ્ટિ પામો ! [illegible] પામો [illegible] !
આત્મિક ઋદ્ધિ સિદ્ધિ પામો ! પામો અદ્ભુત નિર્વાણ ! ૨

*

સાધુઓ જ મારા સદ્ગુરુ છે,

અને તીર્થંકર પ્રભુએ કેવલજ્ઞાનના બળે સ્વયં જાણીને જગતના પ્રાણીઓના એકાંત હિત માટે [illegible] જયણા પ્રધાન અહિંસામય મારો સદ્ધર્મ છે.

હું ત્રિકરણ શુદ્ધિએ સમગ્ર ભવની પરંપરામાં આધારસ્વરૂપ અરિહંત, સિદ્ધ, સુસાધુ અને ધર્મનું શરણ ભાવપૂર્વક સ્વીકારું છું.

દુષ્કૃતગર્હા — [illegible]

ज्ञानाज्ञानवशान्मये यदुद्भूतं मैनो-
[illegible]र्थैः कृतकारितानुमतिभिर्वाग्भिर्मनःस्वयं ॥
[illegible] प्राणिषु चाद्यतानुचितं हिंसादि पापात्मकम् ।
[illegible]ज्ञानेन मया कृतं तदखिलं गर्हामि निन्दाम्यहम् ॥२॥

ભાવાર્થ :—ભૂત, વર્તમાન કે ભવિષ્યકાળમાં મન, વચન અને કાયાથી અજ્ઞાન પ્રવૃત્તિથી [illegible] ને અનુમોદનાથી દેવ, ગુરુ, ધર્મ, શ્રી સંઘ, [illegible] તીર્થંકર પ્રભુની વાણી કે કોઈપણ પ્રાણી વિષે [illegible] થયું હોય કે કંઈ અનુચિત આચર્યું હોય, હિંસાદિ [illegible] થયાં હોય, તેની હું [illegible] કરેલા પાપોની [illegible] નિંદા કરું છું.

[illegible] — [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥૩॥

ભાવાર્થ:—અરિહંત પરમાત્મા, શ્રીસિદ્ધ ભગવાન્, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ, શ્રાવક અવિરત શ્રાવક આદિમાં રહેલ અરિહંતપણું આદિગુણો તથા પ્રભુશાસનની મર્યાદાને અનુસરતા અન્યના માર્ગાનુસારી ગુણો શુભ અનુષ્ઠાનો અને સમ્યગ્જ્ઞાનાદિ વિશિષ્ટ ગુણોની પ્રશસ્ત ત્રિકરણ યોગથી પ્રશંસા કરું છું.

क्षमापना— શાર્દૂલવિક્રીડિત છંદ

संसारेऽत्र मया स्वकर्मवशगा जीवा भ्रमन्तोऽखिलाः ।
क्षाम्यन्ते क्षमिता क्षमन्तु मयि ते केनापि सार्द्धं मम ॥
वैरं नास्ति च मैत्रीताऽस्ति सुखदा जीवेषु सर्वेषु मे ।
यद् दुश्चिंतितभाषितप्रविहितं मिथ्याऽस्तु तद् दुष्कृतम् ॥

ભાવાર્થ:—આ સંસારમાં પોતપોતાના શુભાશુભ કર્મના વિપાકવશ ભટકતા બધા જીવોને હું ખમાવું છું ખમાવેલા તેઓ પણ મને માફ કરે, મારે કોઈની સાથે વૈરભાવ નથી !!!

સહુ જીવો સાથે સુંદર મૈત્રીભાવ ધારું છું ! અને જે કંઈ સંસારી જીવો વિષે કર્મવશ અશુભ સંકલ્પ, વચન, ચેષ્ટાદિ પ્રયોજ્યા હોય તે બધાયનું સાચા ભાવથી મિથ્યા દુષ્કૃત દઉં છું !!!

अपूर्व भावना— શાર્દૂલવિક્રીડિત છંદ

तच्चायास्यति ? मे कदा दिनमहं यत्पालयिष्येऽमलम् ।
चारित्रं जिनशासनं गत(नस्थित)मुनेर्मार्गे चरिष्याम्यहम् ॥
मुक्तो जन्म–जराऽऽदिदुःख–निवहात्संवेगनिर्वेदता–
स्तीकतास्तिक्य–दयालुता–प्रशमतां धर्ता भविष्याम्यहम् ॥

ભાવાર્થ :— તે દિવસ મારો ક્યારે આવશે ? કે જ્યારે હું નિર્મલ ચારિત્રને પાળીશ !

અને પૂર્વના મહાપુરુષોએ આચરેલ માર્ગે ચાલવા ઉદ્યત થઈશ !!

તથા જન્મ-જરા-મરણના દુઃખસમૂહથી મુક્ત થવાની ઉત્તમ સંવેગ, નિર્વેદ જિનોક્ત ધર્મનો ઉપર અવિહડ શ્રદ્ધા, દયાળુતા અને મહાન ભાવનાદિ ઉત્તમ ગુણોનો ધારક બનીશ !!!

ભાવના રસાયન

સંયમની વિશુદ્ધ આરાધના માટે ઉદ્યત બનાવતાં અનાદિકાલના સંસ્કારોથી દૂષિત બનેલી વિષય-વાસના અને કષાયોની આસક્તિઓના આવેગને સંયમિત કરવા, અપૂર્વ રસાયન સમાન નીતિના અભંગ ભાવનાના શ્લોકો નિરંતર વિચારવા ઘટે.

આ શ્લોકો [illegible] સંપૂર્ણ [illegible], અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (ડેલાવાળા) ના [illegible] અમદાવાદ, [illegible], પૂ. ઉપા. શ્રી. [illegible] ગણિ [illegible] ભાવના [illegible] ઉદ્ધરીને અહિં આપી [illegible] છે.

प्रभुवाणीमहिमा— शार्दूलविक्रीडित छंद

नीरन्ध्रे भवकानने परिगलत्पञ्चाश्रवाम्भोधरे,
नानाकर्मलतावितानगहने मोहान्धकारोद्धुरे ।
भ्रान्तानामिह देहिनां हितकृते कारुण्यपुण्यात्मभि-
स्तीर्थेशैः प्रथिताः सुधारसकिरो रम्या गिरः पान्तु वः ॥

જ્યાં ચારે બાજુથી સંસારની વૃદ્ધિ કરનારા હિંસાદિ પાંચે આશ્રવોરૂપ મેઘ નિરંતર વરસી રહેલ છે. તથા જે વિવિધ પ્રકારના કર્મોરૂપ લતાઓના સમૂહથી જટિલ-દુઃસંચાર, અને મોહના ગાઢ અંધકારથી વ્યાપ્ત છે, આવા અતિભીષણ ગાઢ સંસારરૂપ જંગલમાં ભૂલા-ભટકેલા અજ્ઞાન-મૂઢ પ્રાણીઓને એકાંત કરૂણાની બુદ્ધિથી કહેવાયેલી અને તેઓના હિતને કરનારી અમૃત સમાન મધુર એવી શ્રી તીર્થંકર પ્રભુઓની વાણી તમારું રક્ષણ કરો.

આ કાવ્યમાં—

ભવરૂપ જંગલ,
તે પણ ગાઢ,
વળી તેના મૂળને વધુ સિંચી વૃદ્ધિ
કરનારા પાંચ આશ્રવરૂપ મેઘોનો
નિરંતર વરસાદ,
તથા અનેક કર્મરૂપ વિચિત્ર જટિલ લતાઓના
સમૂહથી દુઃશક્ય સંચરણ,
અને ગાઢ મોહના અંધકાર,
–વગેરે દર્શાવી–

—એવી વિવિધ પરિસ્થિતિમાં ભૂલા પડેલ પ્રાણીઓને અનુગ્રહભાવ મધુર અને હિત શાસ્ત્રપૂર્વક ઉપદેશના પ્રવાહથી પ્રભુની વાણીનું આકર્ષણ થયેલું છે.

એટલે પ્રભુની વાણીમાં કેટલા અતિશયો ભરેલા છે? એનું સૂક્ષ્મ ચિંતવન કરો, તો પ્રતિ અપૂર્વ આનંદ-ઉદ્ભવ કરનારું આ શ્લોક સૂચવે છે.

शान्त भावना— —[illegible]

अनित्यता-शरणते भव-चैकत्व-मन्यताम् ।
अशौच-मास्रवं चात्मन् ! संवरं परिभावय ॥२॥
कर्मणो निर्जरां धर्म-सूक्ततां लोकपद्धतिम् ।
बोधिदुर्लभता-मेताः भावयन् मुच्यसे भवात् ॥३॥

હે વિવેકી આત્મન્! અનિત્યત્વ અશરણત્વ સંસાર, એકત્વ, અન્યત્વ, અશુચિ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, ધર્મસ્વાખ્યાતતા, લોકસ્વરૂપતા, અને બોધિદુર્લભતા આ બાર ભાવનાઓનું ભાવિતપણે ભાવન કરીને તું ભવ[illegible]ના બંધનોથી મુક્ત થઈશ માટે વિવેકી બની સતત ભાવનાશીલ બન !!!

[illegible] भावना —[illegible]

[illegible] ।
[illegible] ॥
[illegible] ।
[illegible] ॥४॥

[illegible]

જગતના પદાર્થોના સંચય માટે અહર્નિશ ઉદ્યત રહે છે ત્યાં સમજવાની જરૂર છે કે–

"આયુષ્ય તો પવનના ઝકોરાથી ચંચલ બનેલ તરંગની જેમ અસ્થિર છે.

સંપદાઓ આપદાઓથી ઘેરાએલી જ હોય છે

ઇન્દ્રિયોના સુંદર લાગતા વિષયો પણ સંધ્યાકાલન રંગ-બેરંગી વાદળાંની જેમ અસ્થિર છે.

અને મિત્ર-કુટુંબપરિવારના સંગમનું સુખ સ્વપ્નસૃષ્ટિ કે ઇન્દ્રજાળની જેમ માત્ર આભાસિક જ છે.'

માટે હે મૂઢ! તું વિચાર તો કર! કે જગતમાં એવો કયો પદાર્થ છે? કે જે સજ્જનો-વિવેકીઓને વાસ્તવિક આનંદ દેનારો હોય.!

संसारस्वरूप— (શિખરિણી છંદ

इतो लोभः क्षोभं जनयति दुरन्तो दव इवो–
ल्लसँल्लाभाम्भोभिः कथमपि न शक्यः शमयितुम् ।
इतस्तृष्णाक्षाणां तुदति मृगतृष्णेव विफला ।
कथं स्वस्थैः स्थेयं? विविधभयभीमे भववने ॥५॥

સંસારની મોહમાયા કેવી વિચિત્ર છે!

આ બાજુ સળગતા દાવાનલની જેમ વિષમ લોભરૂપ અગ્નિ કથમપિ પુણ્યબળે મળી આવતા જગતના પદાર્થોના લાભરૂપ પાણીથી શાંત થતો નથી, પણ "लाहा लोहो पवड्ढइ"ની કહેવત મુજબ વધતો જાય છે.

णो विसयस्सेसणं चरे

મુમુક્ષુએ વિષયોની ઝંખના ન કરવી.

[illegible] બાજુ [illegible] જેમ [illegible]
[illegible] ઇન્દ્રિયોની [illegible]

વિવિધ [illegible] પ્રકારોથી ભરેલા આ સંસારરૂપ જંગલમાં કેવી રીતે સ્વસ્થતા અનુભવવી !!!

[illegible]
[illegible] ।
[illegible],
[illegible] ॥ ६ ॥

આ [illegible] નથી, [illegible] આ [illegible] આ [illegible] નથી !!!

[illegible],
[illegible] ।
[illegible],
[illegible] ॥ ७ ॥

[illegible]

[illegible]

—તરતજ મૃત્યુની સહચરી જરા રાક્ષસી આવીને :
પોતાના પંજામાં તે પ્રાણીને સપડાવી લે છે !!!

અહાહા! જગતમાં સુખ માટે તલસતા પ્રાણીને સુખ મળવાની સંભાવના જ ક્યાં છે?

एकत्व भावना— (સ્વાગતા છંદ

एक एव भगवानयमात्मा, ज्ञानदर्शनतरङ्गसरङ्गः ।
सर्वमन्यदुपकल्पितमेतद्, व्याकुलीकरणमेव ममत्वम् ॥

આ મારો આત્મા જ્ઞાન અને દર્શનના વિવિ પર્યાયોથી શોભતો શુદ્ધ સ્વરૂપી એકલો જ છે!

બાકી બધા આ જગતમાં જણાતા સુખના સાધન રૂપ મોહ માયાના પદાર્થો કલ્પનામાત્ર છે!!

એમાં મમત્વ કરવું તે કેવલ ધૂમાડાને બાચ ભરવા જેવું છે!!!

अन्यत्व भावना— (અનુષ્ટુપ છંદ

पर: प्रविष्ट: कुरुते विनाशम्,
लोकोक्तिरेषा न मृषेति मन्ये ।
निर्विश्य कर्माणुभिरस्य किं किम् ?
ज्ञानात्मनो नो समपादि कष्टम् ॥ १ ॥

જગતમાં કહેવાય છે કે—પારકો માણસ ઘરનો ભેદ જાણી જાય તો છેવટે તે આપણો વિનાશ જ કરે, આ વાત કંઈ ખોટી નથી. જુઓને!!! જ્ઞાનસ્વરૂપ ચિદાનંદમય આત્માને પર—પુદ્ગલસ્વરૂપ કર્મના અણુઓએ શું શું કષ્ટ નથી આપ્યું ?

ज्ञानदर्शनचारित्र-रूपत्रितयं विना ।

नान्यत् [illegible] ॥ १० ॥

[illegible] ज्ञान, दर्शन अने चारित्र- [illegible] सिवाय कंई पोतानुं नथी, [illegible] हे मुमुक्षु ! आत्महितकारी प्रवृत्तिमां [illegible] था !

[illegible] ([illegible])

त्यागं त्यागं पुनरपि पुनः [illegible]

[illegible] ।

[illegible],

[illegible] ॥ ११ ॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ १२ ॥

એ શરીરની શોભા [illegible] માટેનાં [illegible] [illegible] સ્નાનના [illegible] કસ્તુરી, ચંદન, [illegible], વસ્ત્ર કપડાં, ઘરેણાં, ફૂલની માળા વગેરે પદાર્થો અપવિત્ર-[illegible] નિવડે છે.

આવી અપવિત્રતાના ખજાનારૂપ શરીરની શુદ્ધિ કરવા-થવાનો સંકલ્પ પણ ખરેખર! પોતાની ભયંકર અજ્ઞાનતાનું પ્રદર્શન કરે છે!!!

आश्रवस्वरूप — (ભુજંગપ્રયાત છંદ)

यथा सर्वतो निर्झरैरापतद्भिः,
प्रपूर्येत सद्यः पयोभिस्तटाकः।
तथैवाश्रवैः कर्मभिः सम्भृतोऽङ्गी,
भवेद्व्याकुलश्चञ्चलः पङ्किलश्च ॥१३॥

જેમ તલાવમાં ચારે બાજુ ઝરણાં ચાલુ હોય તો તુરત પાણીથી તલાવ ભરાઇ જાય છે, તેમ હિંસાદિ આશ્રવોદ્વારા કર્મરૂપ પાણીથી જીવાત્મા વ્યાકુલ, ચંચલ અને મલિન થાય છે.

आश्रवविवेक— (શાર્દૂલવિક્રીડિત છંદ)

यावत्किञ्चिदिवानुभूय तरसा कर्मेह निर्जीर्यते,
तावच्चाश्रवशत्रवोऽनुसमयं सिञ्चन्ति भूयोऽपि तत्।
हा! कष्टं कथमाश्रवप्रतिभटाः शक्या निरोद्धुं मया,
संसारादतिभीषणान्मम हहा! मुक्तिः कथं भाविनी? ॥१४॥

અરે રે! દુઃખની વાત છે કે—હું કંઇક કર્મોના ભારને ભોગવીને હળવો કરું છું, તેટલામાં તો આશ્રવરૂપ

[illegible]મન, કાયાના યોગની [illegible]-
[illegible]
[illegible] છે.

[illegible] — [illegible]

[illegible],
[illegible] ।
[illegible],
[illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] !!!
[illegible]
[illegible] !!
[illegible] !!!

[illegible] ।
[illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] છે !!!

[illegible]

પ્રાણી માત્રના હિતનું ચિંતન કરવારૂપ મૈત્રીભાવના

ગુણો-ગુણીજનો તરફ આકર્ષણરૂપ પ્રમોદભાવના

દુઃખથી પીડિત પ્રાણીઓના દુઃખને દૂર કરવા પ્રવૃત્તિસ્વરૂપ કરુણાભાવના.

ઉપદેશ હિતશિક્ષાદિથી ન સમજે તેવા દુષ્ટ લોકો તરફ ઉપેક્ષારૂપ માધ્યસ્થ્ય ભાવના.

આ ચારે ભાવનાઓના મનન-ચિંતનથી આવું ધર્મ-રસાયન મેળવી જીવનશુદ્ધિ કરવા પ્રયત્નશીલ [illegible] જરૂરી છે.

अनुपम भावना— (ઉપજાતિ [illegible])

या रागरोषादिरुजो जनानाम्,
शाम्यन्तु ! वाक्कायमनोद्रुहस्ताः ।
सर्वेऽप्युदासीनरसं रसन्तु !!
सर्वत्र सर्वे सुखिनो भवन्तु !!! ॥२३॥

પ્રાણી માત્રની રાગ-દ્વેષાદિની ધાંધલ [illegible] થાઓ !!!

મન, વચન, કાયાની અશુભ ધાંધલ-ધમ શાંત થાઓ !!!

બધાય પ્રાણીઓ મધ્યસ્થ ભાવરૂપ અમૃત આસ્વાદને પામો !!!

જગત્‌ના સહુ જીવો સર્વથા સુખી બનો !

[illegible]

॥

[illegible] ॥

[illegible]

निर्ग्रन्थास्तेऽपि धन्या गिरिगहनगुहागह्वरान्तर्निविष्टाः,
धर्मध्यानावधानाः समरससुहिताः पक्षमासोपवासाः।
येऽन्येऽपि ज्ञानवन्तः श्रुतविततधियो दत्तधर्मोपदेशाः,
शान्ता दान्ता जिताक्षा जगति जिनपतेःशासनं भासयन्ति॥

પર્વતની ગહન એકાંત ગુફાઓમાં વસી ધર્મધ્યાનમાં દત્તચિત્ત, સમભાવથી તરબોળ થયેલા, પંદર કે મહિનાના ઉપવાસની તપસ્યા કરનારા અને પરમોચ્ચ સંયમી જીવનને સાધતા **મુનિવરો ધન્ય છે !!!**

બીજા પણ જે કોઇ જ્ઞાની, શાસ્ત્રોના પારગામી, વિવિધ ધર્મોના ઉપદેશો દઈ જગતનું એકાંત ભલું કરવામાં તત્પર શાંત, દાંત, જિતેન્દ્રિય મુનિઓ પ્રભુના શાસનને શોભાવે છે, તે **સર્વ ધન્ય છે !!!**

दानं शीलं तपो ये विदधति गृहिणो भावनां भावयन्ति,
धर्मं धन्याश्चतुर्द्धा श्रुतसमुपचितश्रद्धयाराधयन्ति।
साध्व्यः श्राद्ध्यश्च धन्याः श्रुतविशदधिया शीलमुद्भावयन्त्य-
स्तान सर्वान मुक्तगर्वाः प्रतिदिनमसकृद् भाग्यभाजःस्तुवन्ति

તથા જે પુણ્યાત્મા ગૃહસ્થો નિર્મલ ભાવના પ્રેરક બલથી દાન શીલ તપનું આચરણ કરે છે, વિપુલ ભાવનાઓ ભાવે છે અને શ્રુતજ્ઞાનના સતત શ્રવણ મનનાદિથી પરિપુષ્ટ થયેલી શ્રદ્ધાપૂર્વક ધર્મને વિશુદ્ધિપૂર્વક આરાધે છે

તેમજ જે પુણ્યશાલિની સાધ્વીઓ-શ્રાવિકાઓ સહજ નિર્મલ બુદ્ધિપૂર્વક શીલની પ્રશંસાલાયક વિશુદ્ધ

સદાચારની ઊંચી પવિત્ર વાતાવરણ છે.

[illegible] છે.

[illegible]

[illegible] ઉજ્જવળ બનાવે છે !!!

[illegible] ([illegible])

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥८॥

[illegible] !!!

[illegible] છે.

[illegible] ([illegible])

[illegible]

[illegible] ।

[illegible] ,

[illegible] ॥

જગતના પ્રાણીઓ ક્ષણભર પણ સ્વસ્થતા કે–સુખશાંતિ કયાંથી મેળવે?

જન્મ્યા પછી તરતજ ખાવા-પીવાની ચિંતાની ગડમથલમાં વ્યગ્ર બને છે, પછી પરણવાની, કપડાંલત્તાંની ઘરબારની, ઘરેણાં-ગાંઠાની ચિંતાથી વ્યાકુલ બને છે, પછ બાલ-બચ્ચાં પાળવાની ધમાલમાં તેમજ વિવિધ ઇન્દ્રિયોના પદાર્થો મેળવવાની ધાંધલિયા પ્રવૃત્તિમાં જીવન ગુમાવી દે. **આમ જગતના પ્રાણીઓ ક્ષણવાર પણ જીવનની સાચી શાંતિનો અનુભવ કરી શકતા નથી.**

संसारनी विषमता— (શિખરિણી ૭

उपायानां लक्षैः कथमपि समासाद्य विभवम्,
भवाभ्यासात्तत्र ध्रुवमिति निवध्नाति हृदयम् ।
अथाकस्मादस्मिन् विकिरति रजः क्रूरहृदयो-
रिपुर्वा रोगो वा भयमुत जरा मृत्युरथवा ॥२०॥

જગતના પદાર્થોને વિવિધ આયાસપૂર્ણ અનેક પ્રયત્ને બલે યથાકથંચિત મેળવી અનાદિકાલીન અસત્ વાસના બલે તે પદાર્થોને શાશ્વત સ્થાયી માનવાની ભ્રામક કલ્પના જ્યાં મૂઢ પ્રાણીઓ કરે છે

ત્યાં તો અકસ્માત્ તેના ઉપભોગમાં :અંતરાયવરૂપે દુશ્મનરૂપ, રોગ, જરા, મૃત્યુ અગર બીજા કોઇ એવા વિષમ ભયની ઉપસ્થિતિ થાય છે કે—

જેથી મેળવેલા પદાર્થોથી અલ્પ પણ શાંતિ અનુભવવાનો અવસર હસ્તગત થતો નથી !!!

[illegible] ([illegible])

[illegible]

[illegible] ।

[illegible]

[illegible] ॥૩૬॥

[illegible] માટે નિર્વેદી આત્માએ [illegible] આચારોને લક્ષમાં રાખી કોઈની નિંદા કે સ્તુતિ કરવી નહિ !!! [illegible]

ધર્મની આરાધના ક્યારે ?

[illegible]

[illegible]

[illegible]

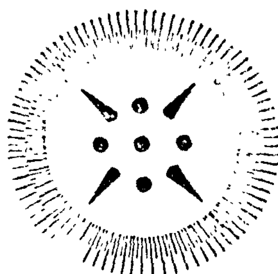
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

સંયમ અને જીવનશુદ્ધિ માટે જરૂરી

આત્મનિરીક્ષણ

* દીક્ષા-ચારિત્ર સ્વીકારતી વખતે જે ઉચ્ચ કોટિન ભાવ-પરિણામો હતા, તેમાં વધારો થયો ? સ્થિરતા થ કે ઘટાડો થયો ?

—વધારો પ્રશંસવા યોગ્ય છે,

—સ્થિરતા અનુમોદન પાત્ર છે,

પણ—

ઘટાડો કેમ ? અને શા કારણથી ?

તેના વિગતવાર વિચારદ્વારા

—સંયમી જીવનની સાચી

જવાબદારીઓ અદા કરવા

પ્રયત્નશીલ થવું જરૂરી છે.

* જેની નિશ્રાએ આરાધના કરાય છે, તેમની નિશ્રા મહત્તા સમજાણી છે ? સમજાઈ હોય તો પણ—

[illegible] ?

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] જ્ઞાની [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે
[illegible] તો [illegible] પણ [illegible] નથી.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] છે

[illegible] સંસાર [illegible] [illegible] [illegible] છે.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

આવી દશામાં—

**ક્યારે આત્મા [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ?**

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ?

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ?

[illegible] ? [illegible] ?? [illegible]

—[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] !!

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ?

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ?

પણ એ તો નક્કી કરી લેવું કે નિરપેક્ષપણે સગવડોને અમર્યાદિત ઉપયોગ કે શોખના પ્રકારમાં ન ઉતરી જવાય

વસતિ આદિ ત્રણમાં જરૂર અને સગવડથી આગળ ન વધવું.

* સગવડને પણ ઘટાડવા પ્રયત્ન કરવો.
* જરૂરી વસ્તુના ઉપયોગમાં અનાસક્તિ જરૂર કેળ

અન્તઃકરણ શુદ્ધિના ઉપાયો

* ખરાબ વાતાવરણથી દૂર રહેવું.
* નિરર્થક વાતો કે વિચારોનો ત્યાગ.
* બીજાનું અહિત કરનારી પ્રવૃત્તિનો સદંતર ત્યાગ.
* બહુ દૂરના ભવિષ્યનો વિચાર ન કરવો.
* કોઇ વસ્તુ, વ્યક્તિ કે પરિસ્થિતિ સંબંધે આપણા દૃષ્ટિકોણને વધુ મહત્ત્વ ન આપ
* દરેક પ્રસંગોમાં હકીકત ઉપર પૂરતું લક્ષ્ય આપવું.

"जितं हि केन ?

मनो हि येन जितं !!!"

સમ્યક્ પ્રકારે શાસ્ત્રકારોના હિતકારી વચનોને—
ગુરુમુખે સાંભળ્યા !!! ખૂબ શ્રદ્ધાપૂર્વક
સાચા તરીકે સદ્દહ્યા !!! અને પરિણામે
વૈરાગ્યભાવની ઉત્કટતા જાગી.
સંસારના બંધનો ફગાવી દીક્ષા લીધી,
શાસ્ત્રોનું અવગાહન કર્યું.
વિવિધ તપવડે શરીર સૂકવ્યું

હવે-આત્મ કલ્યાણની સાધનાના અચૂક સાધન ધર્મધ્યાન માટે અવસર આવ્યો જાણી તૈયારી કરું તેટલામાં તો અચાનક આ મોહરાજની ધાડ પડી,! મોહની ઘેલછાએ મને ભ્રમિત કર્યો! અરેરે! **મારા દુર્ભાગ્યની શી વાત કરું? ક્યાં જઈને પોકાર કરું?**

(શાર્દૂલવિક્રીડિત છંદ)

एकेनापि (एकस्यापि) महाव्रतेन (तस्य)
यतिनः खंडेन भग्नेन (भङ्गेन) वा,
दुर्गत्यां पततो न सोऽपि भगवान् ईष्टे स्वयं रक्षितुम् ।
हत्वा तान्यखिलानि दुष्टमनसो वर्त्तामहे ये वयम्,
तेषां दण्डपदं भविष्यति कियत्? जानाति तत् केवली ॥२॥

શાસ્ત્રકારોના વચન મુજબ એક પણ મહાવ્રતની દેશથી કે સર્વથી વિરાધના કરવાના પ્રતાપે દુર્ગતિમાં જનારા મુનિને સ્વયં તીર્થંકર ભગવાન્ પણ બચાવવા સમર્થ થતા નથી.

તો પછી પાંચે મહાવ્રતોને વિરાધી નિધ્વંસ પરિણામવાળા જે અમો નિઃશંક થઈને ફરીએ છીએ તો

તેવો તું ક્ષણવાર પણ આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ જાણકારી માટે એકાગ્રતાપૂર્વક તૈયાર થાય તો તારું કલ્ય થઈ જાય !!! **પણ હાય! તેવી દશા આવતી નથી શું કરું? ક્યાં જઈને પોકાર કરું !!!**

ઝવેરીની દુકાને છૂટથી માલ લેવાની સંગ મળવા છતાં પ્રમાદાધીન બનેલા જેવી મારી દુર્દશા છે

(શાર્દૂલવિક્રીડિત છંદ)

पाखण्डानि सहस्रशो जगृहिरे ग्रन्था भृशं पेठिरे,
लोभाऽज्ञानवशात्तपांसि बहुधा मूढैश्चिरं तेपिरे ।
क्वापि क्वापि कथंचनाऽपि गुरुभिर्भूत्वा मदो भेजिरे,
कर्मक्लेशविनाशसंभवसुखान्यद्यापि नो लेभिरे ॥५॥

અરેરે! આ જગતના જીવોને રાજી કરવા સારૂં હજારો પાખંડ રચ્યા! ઘણા ગ્રંથો ભણ્યો! લોભ અને અજ્ઞાન દશામાં મૂઢ બની વિવિધ તપસ્યાઓ પણ કરી! ક્યાંક ક્યાંક ઉજ્જડ ગામમાં એરંડાની પ્રધાનતા મુજબ ગુરૂમહારાજ તરીકે બની મિથ્યા મદ અભિમાન કર્યું!

છતાં—હજી આ વિષમ કર્મોના વિપાકના બંધનમાંથી મુક્ત થઇ યથાસ્થિત સુખનો ભાગી ન બન્યો !!!

(સ્રગ્ધરા છંદ)

किं भावी नारकोऽहम् ? किमुत बहुभवी? दूरभव्यो? न भव्यः?
किंवाऽहं कृष्णपक्षी ? किमचरमगुणस्थानके ? कर्मदोषात् ।
वह्निज्वालेव शिक्षा, व्रतमपि विषवत् खड्गधारा तपस्या,
स्वाध्यायः कर्णसूची यम इव विषमः संयमो यद्विभाति ॥६॥

અંતર-મત્સરિણાં બહિઃશમવતાં પ્રચ્છન્ન-પાપાત્મનામ્,
ન્નઘ્મઃકૃતશુદ્ધિ-મદ્યપ-વણિગ્ દુર્વાસનાઽઽશાત્મિનામ્ ।
પાખંડવ્રતધારિણાં વકદૃશાં મિથ્યાદૃશામીદૃશામ્,
વદ્ધોઽહં ધુરિ તાવદેવ ચરિતૈસ્તન્મે હહા! કા ગતિઃ?।

(શાર્દૂલવિક્રીડિત છંદ)

ખરેખર! મારા આચરણો તો અંદર ઈર્ષ્યા દ્વેષ મહાન્ કાતીલ છુરી રાખી બહારના દેખાવે શાંતમુદ્રા ધારણ કરનાર તથા જગતમાં ધર્મી તરીકેના લેબાશમાં માયા-પ્રપંચપૂર્વક પાપો આસેવનાર, નદીમાં સ્નાન કરી શુદ્ધ થયેલા લાગતા દારૂડિયા અને ગ્રાહકને વિશ્વાસમાં લેવા સદ્વર્તન કરાવનારી વણિગ્વૃત્તિવાળા અને પાંખંડી બકવૃત્તિવાળા ઢોંગી ધુતારાઓના સરદાર જેવા છે!

અરે રે! કર્મના કુટિલ બંધનોને તોડનારી આરાધનાના માર્ગે આવવા છતાં ભયંકર પાપો આસેવી પોતાના હાથે પોતાના વિનાશને નોતરનાર મારી શી દશા થશે?

યેપાં દશન-વંદન-પ્રણમન-સ્પર્શ-પ્રશંસાદિના,
મુચ્યંતે તમસા નિશા ઇવ સિતે પક્ષે પ્રજાસ્તત્ક્ષણાત્ ।
તાદૃક્ષા અપિ સન્તિ કેઽપિ મુનયસ્તેપાં નમસ્કુર્મહે,
સંવિગ્ના વયમાઽઽત્મનિન્દનમિદં કુર્મઃ પુનર્વોધયે ॥ ૧ ॥

(શાર્દૂલવિક્રીડિત છંદ)

ઉપર વર્ણવ્યા મુજબ મારી તો સંયમમાં બહુ શિથિલ (વિપરીત) પ્રવૃત્તિ છે.

સંયમબાધક દેહનું મમત્વ ટાળવા હિત શિક્ષા

જગત્‌ના પ્રાણીઓને પાપમાં અનિચ્છાએ પ
પ્રવર્તાવનાર કંચન, કામિની, કુટુંબ અને કાયા છે.
ંસારનો ત્યાગ કરી સાધુ બનેલા મુમુક્ષુને પ્રથમના
ણનો તો લોકલાજે ત્યાગ થઈ જ જાય છે, પણ કાયા
સાધુપણામાં હોય છે, એટલે ગૃહસ્થાવસ્થામા
ત્વ–વાસનાના ચાર વિભાગ પડતા અને કંચન,
કામિની આદિની ઉપાધિમાં કાયાનું મમત્વ ઉદ્રેક પામતું
અટકતું પણ સાધુપણામાં અન્ય સાધનો નહિ હોવાથી-
ઉપાધિશૂન્ય જીવનના લીધે વિવેકના અભાવમાં કાયાનું
મમત્વ સંયમી જીવનના પ્રતાપે મળી આવતી અનુકૂળ
સાધન–સામગ્રીના બળે પ્રાયશઃ વધી જાય છે. તેથી
સહસ્રાવધાની શ્રી મુનિસુંદરસૂરીશ્વરજી મહારાજા
રચિત શ્રી અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમ ગ્રંથના પાંચમા અધિ-
રમાં જણાવાયેલ યોગ્ય હિતશિક્ષા અહીં આપી છે,

તો થોડા દિવસ માટે ભાડે લીધેલા ઘરના બાહ્ય રૂપરંગમાં ફસાઇ તેનાથી વ્યાવહારિક ફલ નહિ મેળવનારની જેમ પરિણામે પોતાની મૂઢતા પર તને અનહદ પશ્ચાત્તાપ થશે !!!

ઉપજાતિ છંદ

मृत्पिण्डरूपेण विनश्वरेण,
जुगुप्सनीयेन गदालयेन ।
देहेन चेदात्महितं सुसाधम्,
धर्मान्न किं तद्यतसेऽत्र मूढ ! ॥८॥

હે મહાનુભાવ! ક્ષણભંગુર દુર્ગંધથી પરિપૂર્ણ, એકેક રોમે પોણાબબ્બે રોગના સ્થાનરૂપ, અંતે માટીમાં મળી જનાર-આ શરીરથી જો આત્માનું અપૂર્વ કલ્યાણ કોઇપણ યોનિમાં ન સાધી શકાય તેવું સધાય તેમ છે **તો હે મૂઢ! શા માટે આ સોનેરી સમય હાથમાંથી ગુમાવે છે? તુરત વિશિષ્ટ ધર્મની આરાધના કરી અસાર આ શરીરનો સાર ગ્રહણ કરી લે !!!**

નહિ તો છેવટે આ શરીર ભસ્મરૂપ થઈ તને ચૌરાશીના ચૌટામાં રઝળતો કરી દેશે; માટે **ચેત** ! અને મિત્રરૂપે માનેલા તારા આંતરદુશ્મનરૂપ આના માયાવી વર્ત્તનથી તારું પોતાનું બગડવા ન દે !!!

સમાધિ એટલે ?

સમાધિ એટલે ચિત્તની સ્વસ્થતા અર્થાત્-મોક્ષ માર્ગની આરાધનામાં સ્થિરતા.

—ધર્મસંગ્રહ ભા. ૨ પૃ. ૮૨

અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમ ગ્રંથમાં વર્ણવેલા
શ્રમણ ધર્મની સફલતાના
સરલ ઉપાયો.

કેટલાક મુમુક્ષુઓ અજ્ઞાનવશ આરાધના માટે વિષમ કાલમાં પૂર્વના પુણ્યબલની હાનિના કારણે દુર્બલ સંહનન ધૃતિવાળા શરીરની પ્રાપ્તિ થવાના ખોટા બ્હાના કાઢી કરવા લાયક યત્નસાધ્ય પણ પ્રવૃત્તિ નથી કરતા, તેવાઓને યોગ્ય હિતશિક્ષા આપી વીર્ય ફોરવવા માટે ઉપયોગી નીચેની શિક્ષા શ્રી અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમના પંદરમા અધિકારમાંથી અર્થ સાથે આપી છે, જે વાંચી વિચારી યથાશક્તિ આરાધના કરી કલ્યાણ માર્ગે આગળ વધવા પ્રયત્ન કરવો.

ઉપજાતિ વૃત્ત

आवश्यकेष्वातनु ! यत्नमाप्तो-
दितेषु शुद्धेषु तमोऽपहेषु ।
न हन्त्यभुक्तं हि न चाप्यशुद्धं,
वैद्योक्तमप्यौषधमामयान् यत् ॥१॥

હે મહાનુભાવ ! સાધુ આચારને લગતી, કર્મમળને હરનારી તમામ આવશ્યક ક્રિયાઓમાં વિધિ-વિધાનની આદરપૂર્વક તત્પર બન ! કારણ કે ધન્વંતરી વૈદ્યે આપેલ ઔષધની પણ બતાવેલી દવાનું વિધિપૂર્વક સેવન કર્યા વિના રોગોનો નાશ થતો નથી !!!

<u>પ્રથમ શિક્ષા</u>-તમામ સાધુક્રિયા શુદ્ધ વિધિપૂર્વક કરવી.

ઉપજાતિ છંદ

तपांसि तन्याद्विविधानि नित्यं,
मुखे कटून्यायतिसुन्दराणि ।
निघ्नन्ति तान्येव कुकर्मराशिं,
रसायनानीव दुरामयान् यत् ॥२॥

વિવિધ પ્રકારના બાહ્ય અને અભ્યંતર તપોનું નિરંતર યથાશક્તિ વીર્યોલ્લાસપૂર્વક આસેવન કર ! કે જે પ્રારંભમાં શરીર ઇન્દ્રિયોને સંતાપ કરનાર છે પણ અશુભ કર્મની નિર્જરા કરાવીને ભવિષ્યમાં સુંદર હિતકારી નિવડે છે, અને રસાયનો જેમ વિધિપૂર્વક સેવ્યાથી ઉગ્ર વ્યાધિનો પણ મૂળથી નાશ કરે છે તેમ આવી વિશુદ્ધ તપશ્ચર્યા અનેક-જન્મ-સંચિત પાપકર્મોનો ક્ષય કરે છે.

<u>બીજી શિક્ષા</u>-વીર્યોલ્લાસપૂર્વક નિરાશંસભાવે વિવિધ તપના સેવનમાં રત રહેવું.

ઉપજાતિ છંદ

विशुद्धशीलांगसहस्रधारी,
भवानिशं निर्मितयोगसिद्धिः ।
सहोपसर्गांस्तनुनिर्ममः सन्,
भजस्व [illegible] : समि

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રની વિશુદ્ધ આરાધનારૂપ ગોગ સિદ્ધિ મેળવીને અઢાર હજાર શીલાંગના નિર્મલ વિ પૂર્વક આચરણ માટે હંમેશા ઉદ્યત બન! તથા શરીરની મમતાને છાંડી આવી પડતા પરિષહ-ઉપસર્ગો સમભાવે સહન કર! તેમજ પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુપ્તિને ઉપયોગ પૂર્વક પાળવા માટે દત્તચિત્ત-સાવધાન થા!

<u>ત્રીજી શિક્ષા</u>-અઢાર હજાર શીલાંગના પાલનમ ઉદ્યત બનવું.

<u>ચાથી શિક્ષા</u>-પરીષહ ઉપસર્ગો સમભાવે સહવા.

<u>પાંચમી શિક્ષા</u>-પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ નિરતિચાર પાળવી.

ઉપજાતિ છંદ

स्वाध्याययोगेषु दधस्व यत्नं,
मध्यस्थवृत्त्याऽनुसराऽऽगमार्थान् ।
अगारवो भैक्षमटाविषादी,
हेतौ विशुद्धे वशितेन्द्रियौघः ॥ ४ ॥

જ્ઞાનધ્યાન, સ્વાધ્યાય અને સંયમના શુભ વ્યાપારોમ જયણાપૂર્વક પ્રયત્ન કર! શાસ્ત્રોક્ત પદાર્થોની મધ્યસ્થભા પ્રતિપત્તિ કર. લોલુપતા આદિ પરિહરી, શાસ્ત્રોક્ત વિશુદ્ધ કાર ઇન્દ્રિયોના સંયમપૂર્વક ભિક્ષા-ગોચરીમાં પ્રયત્નવાળો થા

<u>છઠ્ઠી શિક્ષા</u>-જ્ઞાન ધ્યાન સ્વાધ્યાયાદિ શુભ વ્યાપા રની જ પ્રવૃત્તિ રાખ!

<u>સાતમી શિક્ષા</u>-સર્વજ્ઞોક્ત પદાર્થોમાં સ્વબુદ્ધિ પ્રાધાન્ય ન આપ!

આઠમી શિક્ષા-રસગારવાદિ છોડી શાસ્ત્રોક્ત વિધિ
મુજબ ગોચરીમાં અપ્રમત્ત બન !

ઉપજાતિ ७૬

ददस्व धर्मार्थितयैव धर्म्यान्,
सदोपदेशान् स्वपरादिसाम्यान् ।
जगद्धितैषी नवभिश्च कल्पै-
र्ग्रामे कुले वा विहराप्रमत्तः ॥ ५ ॥

સ્વ અને પરનો ભેદ છોડી એકાંત હિતબુદ્ધિએજ ધર્મ પામી-પમાડી આત્મકલ્યાણ સાધવા-સધાવવાની જ શુભ વિચારણાપૂર્વક ધાર્મિક બોધને વધારનાર આત્મહિતકર ઉપદેશ આપવાની પ્રવૃત્તિમાં સતત ઉદ્યમી બન ! તથા જગત્ માત્રને સન્માર્ગ પર લાવી તેના હિતને સાધવાના શુભ આશયપૂર્વક પ્રતિબંધ-મમત્વભાવ વિના ગ્રામ કે નગરમાં યથાયોગ્ય નવકલ્પી વિહારની મર્યાદા પૂર્વક વિહાર કર !

નવમી શિક્ષા- હિતકર ધર્મના ઉપદેશની પ્રવૃત્તિ
સ્વકલ્યાણ સાથે પરકલ્યાણ સધાવવવાની
એકાં શુભ-નિષ્ઠાપૂર્વક જ કરવી.

દશમી શિક્ષા-દ્રવ્ય-ક્ષેત્રાદિના મમત્વનો ત્યાગ કરી
સંયમી જીવનની સુવાસ જગતના
તમામ પ્રાણીઓને પહોંચતી કરવા
નવકલ્પી મર્યાદા સાચવી વિહાર કરવો.

ઉપજાતિ છંદ

कृताकृतं स्वस्य तपोजपादि,
शक्तिरशक्तिः सुकृतेतरे च ।
सदा समीक्षस्व हृदाऽथ साध्ये,
यतस्व हेयं त्यज चाव्ययार्थी ॥ ६ ॥

પ્રતિદિન કરાતી ધર્મક્રિયાનો મેળ મેળવવા માટે કેટલું મેં કર્યું છે? કેટલું કરવા જેવું બાકી છે? મારી શક્તિ કેટલી છે? શું કરી શકવા અસમર્થ છું? સારું કેટલું કરું છું? ખોટું કેટલું કર્યું? આદિ આંતર-નિરીક્ષણ હોવું જરૂરી છે, તે કર્યા પછી શક્ય શુભ પ્રવૃત્તિમાં ઉદ્યત થા! હેય પદાર્થોનો યથાશક્ય પરિહાર કર!

અગ્યારમી શિક્ષા-જીવનમાં ધર્મ કેટલો સધાયો છે તેના માપક-યંત્રરૂપ પોતાના કર્ત્તવ્યો-આચરણોનું વિહંગાવલોકન-સિંહાવલોકનરૂપ આંતર નિરીક્ષણ પ્રતિદિન કરવું.

બારમી શિક્ષા-શક્ય શુભ પ્રવૃત્તિઓમાં સતત પ્રવૃત્તિ અને પાપકાર્યોનો શક્ય પરિહાર કરવો.

ઉપજાતિ છંદ

परस्य पीडापरिवर्जनात्ते,
त्रिधा त्रियोग्यप्यमला सदाऽस्तु ।
साम्यैकलीनं गतदुर्विकल्पं,
मनो वचश्चाऽनघप्रवृत्ति ॥ ७ ॥

કોઈપણ પ્રાણીને સૂક્ષ્મ-માનસિક પણ પીડા ન દેવાની કાળજીપૂર્વકની પ્રવૃત્તિ રાખવાથી તારા મ

યોગોને તું નિર્મલ બનાવ! અને સમતારસમાં તરબોળ થઇ તે દુર્વિકલ્પો દૂર હટાવી મન અને વચનની શુભ પ્રવૃત્તિને વધાર!

તેરમી શિક્ષા–સૂક્ષ્મ પણ પ્રાણીને માનસિક પીડા ન થવા દેવાની જયણામય પ્રવૃત્તિથી નિર્મલ યોગવાળા બનવું.

ચૌદમી શિક્ષા–મન વચનને સમભાવમાં લીન બનાવી શુભ પ્રવૃત્તિવાળા બનાવવા.

ઉપજાતિ છંદ

मैत्री प्रमोदं करुणां च सम्यग्,
मध्यस्थतां चानय साम्यमात्मन् ! ।
सद्भावनास्त्रात्मलयं प्रयत्नात्,
कृताविरामं रमयस्व चेतः ॥ ८ ॥

મૈત્રી, પ્રમોદ, કરૂણા અને માધ્યસ્થ્ય ભાવનાઓથી તારા અંતઃકરણને નિર્મલ બનાવ! તથા આત્માની સદ્વિચારણાઓમાં નિરંતર મનને પરોવી મનોલયના અપૂર્વ સુખને અનુભવ.

પંદરમી શિક્ષા–મૈત્રી આદિ ચાર ભાવનાઓ નિરંતર ભાવવી.

સોળમી શિક્ષા–આત્મસ્વરૂપના સતત ચિંતનથી મનની નિર્વિકલ્પ દશાનો અનુભવ કરવો.

ઉપજાતિ છંદ

कुर्यान्न कुत्रापि ममत्वभावं,
न च प्रभो! रत्यरती कषायान् ।
इहापि सौख्यं लभसेऽप्यनीहो,
ह्यनुत्तरामर्त्यसुखाभमात्मन् ! ॥ ९ ॥

ગત્તરમી શિક્ષા-હે મારા પ્રભુ! જગતના કોઈપ પદાર્થના કારણે જીવનને મમત્વ, શ ક્રોધ કષાયોના કલંકોથી મલિન ન બના

ઉપર મુજબની શિક્ષાઓના આધારે જીવનનું ઘડ કરનારો પ્રાણી સદેહે અનુત્તર વિમાનવાસી દેવતાઓ ...ણનો સાક્ષાત અનુભવ કરે છે.

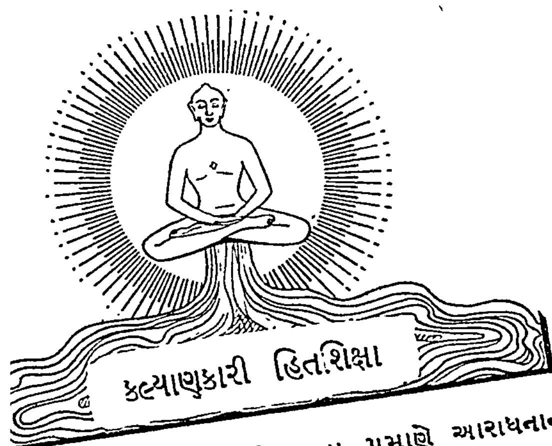
इति यतिवरशिक्षां योऽवधार्य व्रतस्थ-
चरणकरणयोगानेकचित्तः श्रयेत ।
सपदि भवमहाब्धिं क्लेशराशिं स तीर्त्वा,
विलसति शिवसाख्यानंत्यसायुज्यमाप्य ॥१०॥

ઉપર મુજબની સાધુતાના અપૂર્વ આદર્શને પમ ...ારી હિતશિક્ષાને યથાવત્ સાંભળી, સમજી, વિચ ...થાશક્તિ ચરણ-કરણના અનુષ્ઠાનોને એકાગ્રપણે આ ...ાર પ્રાણી અનંત દુઃખોના રાશિ સમાન સંસાર મહાસમુદ્રનો પાર પામી અનંત સુખના સ્થાનરૂપ મો લક્ષ્મીને શીઘ્ર મેળવે છે.

તપ ધર્મની સફલતા ક્યારે ?

તપ કરતાં વધુ સ્વાધ્યાય, તેથી વધુ જાપ, તે વધુ આત્મ નિરીક્ષણ અને ધ્યાન પ્રવૃત્તિ કરવા કર્મનિર્જરાનો લાભ સહેલાઈથી મળે છે.

卐

જીવનમાં જ્ઞાનીઓની આજ્ઞા પ્રમાણે આરાધનાના
હત્વની સુવ્યવસ્થિત ગોઠવણી માટે જરૂરી ભૂમિકાનું
ડતર નીચે જણાવતા અનુભવસત્ય નક્કર જીવનસિદ્ધાંતોન
ાક્રિય પાલનથી થાય છે. મનન પૂર્વક વાંચી અમ
માટે દરેક વિવેકીએ
કરવો જરૂરી છે.

૧. પ્રતિદિન પોતાની જરૂરીયાતોને ઓછી કર

૨. જે સમયે જેવી પરિસ્થિતિમાં હોઇએ કે આવી
પડીએ તે સમયે સ્વયં પ્રચંડ મહાવાતના ઝકોરાથી નમી
જતા તૃણની જેમ સમજ વિવેક-પૂર્વક તે પરિસ્થિતિને
અનુકુળ બની વર્તવું પણ પરિસ્થિતિને અનુકુળ બનાવ-
વાની નાહક ગડમથલ ન કરવી.

૩. કોઇ પણ વસ્તુ પર મોહ-રાગદૃષ્ટિ ન કેળવવી.

તો પણ **શોખને ખાતર તો ઉપભોગની પ્રવૃત્તિ ન જ કરવી.** આનો દૃઢ નિશ્ચય જરૂર રાખવો.

ઉપર મુજબની હિતશિક્ષા ધ્યાનમાં રાખી પ્રત્યે મુમુક્ષુ પ્રાણીએ બનતા પ્રયત્ને ઇન્દ્રિયોની દૃઢમૂળ બને વાસનાને જડમૂળથી ઉખેડી નાંખનારા તપના આસેવન વધુ પ્રયત્ન કરવાની જરૂર છે.

તપનું આસેવન ન થવામાં શરીર-મૂર્છા, સુખ શીલતા, આળસ, પ્રમાદ અને વીર્યની ફોરવણીનો અભાવ મુખ્યતઃ કારણરૂપ હોય છે, પણ વિવેકી આત્માએ નીચેનું સુવર્ણ વાક્ય હૃદયપટમાં કોતરી રાખવું ઘટે, જેથી શક્ય પ્રયત્ને મળી શકતા તપના અપૂર્વ લાભો મેળવવામાં આપણે કમનસીબ ન નિવડીએ.

તપમાં વીર્ય છુપાવવાથીવીર્યાંતરાય—
સુખશીલતાથી અસાતાવેદનીય—
આલસ—પ્રમાદથી ચારિત્રમોહનીય—
દેહમૂર્છાથી પરિગ્રહનું પાપ—
અને શક્તિ—સામગ્રી છતાં તપ ન કરવાથી માયા—પ્રયોગાદિ—
—અનેક દોષો અને કર્મોનું બંધન થાય છે.

તપધર્મના યથાશક્ય આદરપૂર્વક આસેવનથી પૂર્વોક્ત સર્વ અનર્થો દૂર થઈ ઉત્તમોત્તમ કર્મનિર્જરાદિ લાભો થાય છે.

આવા વિવેકપૂર્વક આસેવેલા તપોધર્મની આરાધનાથી—
—ચિંતાઓ ઘટે છે.
—વિકલ્પો શમે છે,

—દેહાધ્યાસ મટે છે,
—વિકારો ઘટે છે,
—વાસનાઓ નાશ પામે છે,
—સંજ્ઞાઓ પર કાબૂ મેળવાય છે,
—કષાયો કૃશ થાય છે.
—ભાવનાઓ નિર્મલ થાય છે,
—પરિણતિ શુદ્ધ થાય છે.
—વિચારો ઉપર કાબૂ આવે છે.
—અનાદિકાલના સંસ્કારોથી સુદૃઢમૂળ બનેલી વાસનાઓના પણ પાયા હચમચી ઊઠે છે.

પરિણામે કર્મ-નિર્જરાના ઉત્તમ ફલ મેળવી પરમ નિધાન-મોક્ષ હથેલીમાં આવી રહે છે.

સોનેરી શિખામણ

• આવી પડતા દુઃખ પરિષહ કે પ્રતિકૂલ સંયોગોને હસતે મુખે સ્વેચ્છાથી સહન કરવાની તત્પરતામ જ સંયમનું સાચું રહસ્ય છે.

• જો સાધુને અનુકૂલતા ગમી તો સાધુતાનો પા હચમચવા લાગ્યો છે, એમ જાણવું.

• આપત્તિ અને અગવડને સહવાની ભાવના ન તેનું સંયમ ટકે નહિં, ટકે તો દીપે નહિં

[illegible]
ઉપયોગી [illegible].

[illegible] દોષોમાંથી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પડે.

1. આચારની [illegible]
2. ચિત્તની ચંચળતા
3. આલસ્ય-સુસ્તી
4. પ્રમાદ
5. પુરુષાર્થહીનતા
6. અશ્રદ્ધા
7. કુતર્ક
8. ઉતાવળિયાપણું
9. વહેમીપણું
10. અસંયમ
11. અસહિષ્ણુતા
12. અસદ્વર્ત્તન પ્રતિ ઘૃણાનો અભાવ
13. પ્રખ્યાતિની ઇચ્છા
14. માન-સત્કારેચ્છા
15. જુગુપ્સા-દુર્ગંચ્છા
16. દ્વેષ
17. નિર્દયતા
18. કદાગ્રહ
19. [illegible]
20. પરનિંદા
21. ગપસપો
22. બાહ્યાડંબર
23. વાદ-વિવાદ
24. બીજાને ઉતારી પાડવાની ઇચ્છા
25. શરીર સુકુમાલતા
26. વિલાસિતા
27. બીજા પાસે કામ કરાવવું
28. લોકરંજન
29. ખરાબ સોબત
30. અનુપયોગી પ્રવૃત્તિ

૩૧. આત્મકલ્યાણની સાધનાથી વિરૂદ્ધ સાહિત્યનું વાંચન
૩૨. ગુરુજન તિરસ્કાર
૩૩. મહાપુરુષો પર અવિશ્વાસ
૩૪. ધાંધલિયાવૃત્તિ
૩૫. લોભ-સંચયવૃત્તિ
૩૬. દ્રોહ-અપકાર વૃત્તિ
૩૭. ચીડિયાપણું
૩૮. ઉત્કટ કષાય
૩૯. ધર્મી તરીકે અભિમાન
૪૦. બ્રહ્મચર્યખંડન
૪૧. પ્રતિકૂલ સંગોગોમાં દીનભાવ
૪૨. અનુકૂલ સંગોગોમાં છકી જવું
૪૩. સ્થાન કે વસ્તુવિશેષ પર મહત્વ
૪૪. નામ અમર કરવાની ઘેલછા

આ દોષો નાના સ્વરૂપમાંથી અણધારી રીતે વિરાટ સ્વરૂપ પકડી સમર્થ જ્ઞાની આરાધકને પણ આત્મકલ્યાણની સાધનાના માર્ગથી બલાત્કારે ભ્રષ્ટ કરે છે; માટે જીવન-શુદ્ધિ કરી સંયમનું પ્રોજ્જવલ ફલ મેળવવા માટે ઉપરોક્ત દોષોને સમૂલ દૂર કરવા પ્રયત્નશીલ બનવું.

卐

- સાધુપણું એટલે—

  શરીરના સુખને ભૂલી જવું.

- સંયમનું ઉપકરણ મોહોત્પાદક ન જ હોવું જોઇએ, નહીં તો સંયમના બદલે મોહનું ઉપકરણ થવા સંભવ છે.

* યોગોદ્વહન એ આત્માને સાચો યોગી બનાવવાનો રાજમાર્ગ હતો તે આજે વિકૃત થતો જાય છે તે સંબંધી ગીતાર્થની નિશ્રાએ ઘટતું કરવું જોઇએ.

* પોતાનો કોઈપણ તપ ગૃહસ્થથી અજ્ઞાત રહે એની ખૂબ સાવચેતી રાખવી અને પારણાનો દિવસ પરિચિત ગૃહસ્થો જાણે તો લુંટાઇ જવાય એમ માનવું.

* પારણામાં પણ ભાવથી તપ ચાલુ રહે એની કાળજી રાખવી. લાલસા વધતી જતી હોય તો પહેલાં મનોબળને અનુકૂળ અસ્વાદ તપનો અનુભવ થાય તેવો હલવો તપ પસંદ કરવો.

*** દેહની મમતા, વિગઇની આસક્તિ, જીભની લોલુપતા અને કષાય જેટલે અંશે કાબુમાં આવે તેટલી જીત સમજવી.**

૭. આવશ્યક.

—દશ વૈકાલિક

—ઉત્તરાધ્યયન

—આચારાંગ

—ઓઘ-નિર્યુક્તિ

પિંડ અને અનુયોગદ્વાર આ સાત ગ્રન્થો યોગોદ્વહન દ્વારા યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરી ગુરૂ મ૦ પાસેથી વાંચી લેવા કે સાંભળી લેવા

૮. **કર્મ સાહિત્યનો** ઝીણવટથી અભ્યાસ કરવાથી આત્મની જાગૃતિમાં ઘણી રાહત મળશે. અધ્યવસાયો નિર્મળ બનશે.

લાયકની વસ્તુને લાવવા લઇ જવાની ચેષ્ટા દેખી શકાતી હોય તે રીતે વહોરવી અથવા જોઈ તપાસીને ગ્રહણ કરવી.

બીજા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના

हास्यलोभभयक्रोधप्रत्याख्यानैर्निरंतरम् ।
आलोच्य भाषणेनापि, भावयेत्सूनृतव्रतम् ॥
(શ્રી યોગશાસ્ત્ર પ્ર. ૧, શ્લો૦ ૨૭)

૧-૨-૩-૪. હાસ્ય-લોભ-ભય-ક્રોધનો ત્યાગ.—હાસ્ય, લોભ, ભય તથા ક્રોધથી સર્વદા દૂર રહેવું, તે પેદા જ ન થાય તેવા સંજોગોમાં રહેવું. કારણ કે આ ચાર કારણોથી જ પ્રાયઃ મૃષાવાદનો પ્રસંગ સાંપડે છે.

૫. વિચારીને બોલવું—જરૂર પડે ત્યારે ભાવી પરિણામનો સત્યાસત્યપણું સમતોલપણું જાળવી સંપૂર્ણ વિચાર કર્યા પછી જ બોલવું.

ત્રીજા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના

आलोच्यावग्रहयाञ्चाभीक्ष्णावग्रहयाचनम् ।
एतावन्मात्रमेवैतदित्यवग्रहधारणम् ॥
समानधार्मिकेभ्यश्च तथावग्रहयाचनम् ।
अनुज्ञापितपानान्नाशनमस्तेयभावनाः ॥
(શ્રી યોગશાસ્ત્ર પ્ર. ૧, શ્લો૦ ૨૮-૨૯)

૧. વિચારીને અવગ્રહનું યાચન—પોતાને જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે સંપૂર્ણ વિચાર કરીને જે કોઈ

ચોથા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના

स्त्रीपण्ढपशुमद्वेश्मासनकुड्यान्तरोज्झनात् ।
सरागस्त्रीकथात्यागात् प्राग्रतस्मृतिवर्जनात् ॥
स्त्रीरम्यांगेक्षणस्वांगसंस्कारपरिवर्जनात् ।
प्रणीतात्यशनत्यागाद् ब्रह्मचर्यं तु भावयेत् ॥

(શ્રી યોગશાસ્ત્ર પ્ર. ૧, શ્લો. ૩૦-૩૧)

શુદ્ધ વસતિ આદિની જયણા- સ્ત્રી, નપુંસક, પશુવાળા સ્થાને રહેવું, બેસવું કે ભીંત આંતરેથી તેવાઓનો અનુભવાતો સહવાસ-આ બધાનો ત્યાગ કરવો.

રાગમય કથાનો ત્યાગ–કામવિકારને વધારનારી સ્ત્રી સંબંધી વિષયવાસનાને ઉત્તેજક કથા-વાત સરખ પણ ન કરવી.

(૨) આઠ પ્રવચનમાતા–(પાંચસમિતિ ત્રણ ગુપ્તિ.)

ईर्याभाषैषणादाननिक्षेपोत्सर्गसंज्ञिकाः ।
पञ्चाहुः समितीस्तिस्रो गुप्तीस्त्रियोगनिग्रहान् ।
एताश्चारित्रगात्रस्य जननात्परिपालनात् ।
संशोधनाच्च साधूनां मातरोऽष्टौ प्रकीर्तिताः ॥
(શ્રી યોગશાસ્ત્ર પ્ર. ૧. શ્લો. ૩૫/૪૫

આશયશુદ્ધિ અને જયણાપૂર્વક પ્રવૃત્તિ કર૦ રૂપ પાંચ સમિતિ અને અશુભ યોગોના નિગ્ર સ્વરૂપ ત્રણ ગુપ્તિ–ચારિત્રરૂપ બાલકને ઉત્પન્ન કર૦ પાળીપોષી વૃદ્ધિ પમાડનાર, આવી પડતા દોષોનું નિરા- કરણ કરનાર છે, માટે શાસ્ત્રકારો આ આઠને પ્રવચન- માતાના સુમધુર વિશેષણથી સંબોધે છે, આનું યથા- સ્થિત ઉપયોગપૂર્વક પાલન કરનારો સમ્યક્પણે આખા પ્રભુશાસનની સારમય આરાધના કરી જાણે છે.

પાંચ સમિતિ

સમિતિ=સમ્–સમ્યક્પ્રકારે આત્માના કલ્યાણની સાધનાના માર્ગે ઇતિ–ચેષ્ટા–પ્રવૃત્તિ કરવી.

ઇર્યાસમિતિ—ત્રસ કે સ્થાવર, સૂક્ષ્મ કે બાદર પ્રાણી માત્રને અભયદાન આપી જીવનવિશુદ્ધિના ઉજ્જવળ પંથે વિહરનાર સાધુસાધ્વીઓ ચાલતી વખ૦ ... હાથ)–પ્રમાણ ભૂમિનું ...

ઉપર મુજબ આદર્શ સાધુતાના મૂલસ્તંભરૂપ
પ્રધાનગુણોને લક્ષ્યમાં રાખી જીવનમાં યથાશક્ય પ્રયત્ન
તેઓને ઉતારવા પ્રયત્નશીલ થવા માટે નીચેનું લખાણ
ધ્યાનપૂર્વક વાંચવાની જરૂર છે.

સદ્ધર્મ યાને દશ યતિ-ધર્મ

૧. **ક્ષમા:**-હું ક્ષમાશ્રમણ છું તો મારે ક્રોધ ન કર
ક્ષમા રાખવી જોઇએ
જિનવચનની ભાવનાથી ક્રોધને ઉઠવા જ દેવો ન
અથવા જાગેલા ક્રોધને નિષ્ફળ કરવો તેને ક્ષ
કહેવાય છે.

૨. **નમ્રતા:**-પૂર્વપુરૂષસિંહોના ગુણો, શક્તિ, સાધન
વિચાર કરી પોતે ગમે તેવો જ્ઞાની કે તપસ્વી
તો પણ અભિમાન ન કરતાં નમ્રતા રાખવી જોઇ

૩. **સરળતા:**-હું સાધુછું તો મારે શિયાળની જેમ મ
કપટ ન કરાય. જેવું હૈયામાં હોય તેવો દે
રાખવો જોઇએ. આત્મશુદ્ધિ સરળ આત્મા
થાય છે. સરળતા છે ત્યાં જ આત્મસાધના

૪. **સંતોષ:**-આગમનીતિ મુજબ શુદ્ધ ગવેષણા (
કરતાં કરતાં જે કોઈ સુરૂપ, કુરૂપ, સારી-
વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય તેમાં જ સંતોષ રાખી સ
નિર્વાહ કરવો જોઇએ. અયોગ્ય તૃષ્ણાનો ત્યા
સંતોષ.

૫. **તપ:**-સાધુ તો તપસ્વી કહેવાય તેથી
અસ્થિરતા અને સકામ નિર્જરાનો મહા

જાણી ગુરુઆજ્ઞા મુજબ શક્તિ ગોપવ્યા વિના બાહ્ય–અભ્યંતર તપ કરવો તે.

સંયમઃ-સાધુ પોતાની ઇન્દ્રિઓને ગૃહસ્થોની જેમ ગમે ત્યાં છૂટી ન મૂકે પણ કાબુમાં રાખે. ઈન્દ્રિયોનો અસંયમ ચારિત્રને નિઃસાર બનાવી દે છે; માટે ચારિત્રને નિર્મળ રાખવા ઇન્દ્રિયોનો સંયમ ખાસ જરૂરી છે.

૭. સત્યઃ-સત્યવ્રતધારી સાધુ બન્યા પછી હવે સાધુથી જૂઠ મનમાં પણ ન આવવું જોઇએ તો બોલવાની તો વાત જ શી? સત્ય બોલનારની વાણી કદી નિષ્ફળ જતી નથી. અરે! એકવાર પણ જુઠું બોલવાથી આજ સુધીનું બધું તપ–સંયમ બળી જાય છે અને આત્મા દુર્ગતિમાં જાય છે. વસુરાજાની જેમ.

૮. શૌચઃ-મનને સારા વિચારોથી પવિત્ર રાખવું તે. અશુભ વિચારોને રોકવા માટે સતૂશાસ્ત્રોના અભ્યાસમાં ખૂબ ચિત્ત લગાડવું જોઇએ. સાથે સત્સંગ પણ મનની પવિત્રતા માટે ખૂબ જરૂરી છે.

૯. આકિંચન્યઃ-(અપરિગ્રહ) સંયમના પોષક ઉપકરણો સિવાય અધિક મમતાથી એકપણ ચીજ સંઘરવી તે સાધુ માટે પાપ છે. જરૂરી રાખેલા ઉપકરણો ઉપર મૂર્ચ્છા કરવી તે પણ પાપ છે. સંયમબળ ઉપર જીવતા નિઃસ્પૃહી સાધુઓ 'ભવિષ્યમાં અમુક વસ્તુ નહિ મળે' એવો કાયર-નિઃસત્વ વિચાર કરતા નથી.

યતિધર્મની સિદ્ધિ મળે જ છે.

સાધુતાને દીપાવનાર

— સદ્ગુણો —

* ટૂંકું મુદ્દાસરનું જરૂર પડે ત્યારે જ પોતાના અધિકાર પ્રમાણે બોલવું.

* શક્ય પ્રયત્ને ગવેષણાપૂર્વક શુદ્ધ-નિર્દોષ આહાર સંયમ આત્માના શુદ્ધ ધ્યેયથી વાપરવો.

* ઔષધની જેમ પ્રમાણસર જરૂર પડે ત્યારે જ વિગઈઓ વાપરવી.

* મિષ્ટ પદાર્થો, રસ લાલસાને પોષક પદાર્થો અને અતિ-આહારથી સદા દૂર રહેવું.

* કષાય કે વિષયના આવેશમાં ભાનભૂલા બનવાના પ્રસંગે હિતશિક્ષા કે અનુવર્ત્તતા દ્વારા યોગ્ય નિયંત્રણ કરનાર કલ્યાણમિત્ર કે સદ્ગુરુના માર્ગદર્શનને વફાદાર રહેવું.

(૭) ચરણસિત્તરી

वय-समणधम्म-संजम-वेयावच्चं च बंभगुत्तीओ ।
नाणाइतियं तव-कोहनिग्गहाई चरणमेयं ॥

(શ્રી ઓઘનિર્યુક્તિ ભાષ્ય ગા. ૨)

૧ થી ૫. પાંચ મહાવ્રતો
૬ થી ૧૫. દશ પ્રકારનો શ્રમણ ધર્મ
૧૬ થી ૩૨. સત્તર પ્રકારનો સંયમ
૩૩ થી ૪૨. દશ પ્રકારનું વૈયાવૃત્ય

૧ આચાર્ય વૈયાવૃત્ય
૨ ઉપાધ્યાય ,,
૩ તપસ્વી ,,
૪ શૈક્ષક (નવદીક્ષિત) ,,
૫ ગ્લાન ,,
૬ ગણ (એક વાચનાવાળો યતિસમુદાય) વૈયાવૃત્ય
૭ કુલ (એક આચાર્યની [પરંપરા)
૮ સંઘ
૯ સાધુ ,,
૧૦ સમનોજ્ઞ ,,
(સમાન સામાચારીવાળા)

૪૩ થી ૫૧. નવ બ્રહ્મચર્યની ગુપ્તિ

૧ સ્ત્રી પશુ, કે નપુંસકવાળી વસતિમાં ન રહેવું
૨ સ્ત્રી પશુ, નપુંસક સંબંધી કામકથા ન કરવી.
૩ સ્ત્રીના આસને બે ઘડી સુધી બેસવું નહિ.
૪ સ્ત્રીના સુરમ્ય અંગોપાંગો ધારીને રાગદષ્ટિથી જોવા નહિ.
૫ વિષયકથા ભીંતઆંતરેથી સાંભળવી નહિ.
૬ ગૃહસ્થદશામાં કરેલ કામક્રીડાને સંભારવી નહિ.
૭ પૌષ્ટિક, ઉત્તેજક, કામવાસનાવર્ધક સ્નિગ્ધ આહાર વાપરવો નહિ

—तिण्हमेव सम्मदंसणाणचरित्ताणं—
भिक्खू कंतारदुब्भिक्खायंकाईसु णं सुमहास-
णेसु अंतोमुहुत्तावसेस—कंठगयपाणेसुंपि णं मणसावि उ
णं विराहणं ण करेज्जा, ण कारवेज्जा, ण समणुजाणेज्जा,
णं णारमेज्जा, ण समारंभेज्जा जावज्जीवाएत्ति.”

(શ્રી મહાનિશીથસૂત્ર અધ્ય. ૭ સૂ. ૨૨)

ભાવાર્થ—હે ગૌતમ! જયણા એટલે—

અઢારહજાર શીલાંગ, સત્તર પ્રકારનો સંયમ, ચૌદ સ્થાનો, તેર ક્રિયાસ્થાનો, બાર પ્રકારનો બાહ્યઅભ્યંતર, બાર પ્રકારની ભિક્ષુપ્રતિમા, દશ પ્રકારનો શ્રમણ ધર્મ, બ્રહ્મચર્ય-ગુપ્તિ, આઠ પ્રવચનમાતા, સાત પિંડૈષણા, જીવનિકાય, પાંચ મહાવ્રત અને ત્રણ ગુપ્તિ યાવત્-

સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્-રિત્રની તમામ આસેવના

ભયંકર વિષમ અટવી, હડહડતો દુકાળ કે સાધ્ય પ્રાણાંત કષ્ટદાયી બિમારીના ભયાવહ પ્રસંગે ી-બેઘડીમાં પ્રાણ ચાલ્યા જવાની કપરી કસોટી ણે પણ મનથી ખંડન-વિરાધના થવા દીધા વિના ાત્રવિશુદ્ધિપણે નભાવવી તેમજ કરણ, કરાવણ અનુમોદનાનો સૂક્ષ્મ પણ ભાંગો લગાડયા વિના ાણુનાભોગે પણ આરાધક ભાવની દૃઢતા કેળવવી.”

શ્રી મહાનિશીથજેવા પરમાગમમાં વર્ણવ્યા મુજબનો યણાનો આ વિસ્તૃત અર્થ દરેક મુમુક્ષુ આત્માએ ધ્યાનમાં ઈ સામાન્યતઃ દ્રવ્ય પ્રાણીની હિંસા નિમિત્ત થનારા

કર્મબંધને અટકાવવા પ્રયત્નો કરવાના જયણાના ઉપ
વંત-સાવચેત રહેવાના માર્ગને મર્યાદિત સમજી
આરાધનાની યથાર્થતા પ્રાપ્ત કરાવનાર ભાવ-પ્રા
હિંસા ન થાય તે માટે પૂરતી જાગૃતિ રાખવી જોઈ

૧૮૦૦૦ શીલાંગ રથ.

અનંત ઉપકારી તીર્થંકર પરમાત્માઓએ સંયમના સર્વાંગશુદ્ધ આરાધના કરવા માટે ઉપયુક્ત રહેવા નાના પ્રકારે રૂપક દૃષ્ટાંતો દ્વારા પણ સૈદ્ધાન્તિક ગહન વિષયે સમજાવ્યા છે, તેથી સર્વસાવદ્યના ત્યાગપૂર્વક વિરતિભાવ પ્રાપ્તિ થયા પછી તેના ટકાવ માટે શીલ-ચારિત્ર અઢાર હજાર ભેદોને **શીલાંગરથ**ની ઉપમા આપી શાસ્ત્ર કારોએ સંયમની આરાધનાના માર્ગે ચાલનાર મુમુક્ષુ સંયમના વિશુદ્ધ અધ્યવસાયોની પ્રાપ્તિ સુગમ કરી

जोए–करणे सण्णा, इंदिय भोमाइ समणधम्मे य ।
सीलंगसहस्साणं अट्ठारसगस्स णिप्फत्ती ॥

(શ્રી ધર્મરત્ન પ્રકરણ)

દશ પ્રકારના શ્રમણધર્મમાં સ્થિત રહી, ચાર સંજ્ઞાઓનો ત્યાગ કરી અને પાંચે ઇન્દ્રિયોનો નિગ્રહ કરી ...ીકાય આદિ દશની વિરાધનાનો ત્રિવિધે ત્રિવિધે ત્યાગ ...ા તેનું નામ ખરી વિરતિ છે. આ અઢારહજાર ભેદોની જુતી આ પ્રમાણે:—

આમાં ગર્જનામાં ૨ પ્રહરનો અસ્વાધ્યાય બાકીમાં ૧ પ્રહર અસ્વાધ્યાય.

રોજ સવારે (સૂર્યોદય પહેલાં અને પછી ૨૪-૨૪ મિનિટ

બપોરે (મધ્યાહ્ન „ અને „ ૨૪-૨૪ „

સાંજે (સૂર્યાસ્ત „ અને „ ૨૪-૨૪ „

મધ્યરાત્રિએ (૨૪ મિનિટ પહેલાં અને ૨૪ મિનિટ પછી સ્વાધ્યાય ન કરાય.

પડિલેહણ આદિ આવશ્યક ક્રિયાઓ થઈ શકે.

ચંદ્રગ્રહણ થાય તો ઉત્કૃષ્ટથી ૧૨ પ્રહર અને જઘન્યથી ૮ પ્રહર અસજઝાય થાય.

તે આ પ્રમાણે-ઉગતો ચંદ્ર, રાહુ વડે ગ્રસ્ત થાય તો તો ૪ પ્રહર રાત્રિના અને બીજા દિવસના ૪ પ્રહર મળી ૮ પ્રહર અસજઝાય.

તથા ગ્રહણસહિત ચંદ્ર જો આથમે તો તે પછીનો દિવસ અને રાતના (૪+૪=)૮ પ્રહર અને બીજા દિવસના ૪ પ્રહર મળી ૧૨ અસજઝાય.

સૂર્ય ગ્રહણ થાય તો જઘન્યથી ૧૨ પ્રહર ઉત્કૃષ્ટથી ૧૬ પ્રહર અસજઝાય.

તે આ પ્રમાણે-સૂર્ય ગ્રહણ સાથે આથમે તો ૪ પ્રહર રાત્રિના તથા આગામી દિવસના ૪ પ્રહર અને બીજી રાત્રિના ૪ પ્રહર મળી ૧૨ પ્રહર જઘન્ય અસજઝાય.

ઉગતો સૂર્ય રાહુ વડે ગ્રસ્ત થાય અને ગ્રહણ સહિત આથમે તો તે દિવસ-રાત અને બીજો દિવસ અને રાત મળી ૧૬ પ્રહર ઉત્કૃષ્ટ અસજઝાય.

આત્મામાં છ કારક

(સાધક)

આત્મા જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ પોતાના ગુણોનો કર્તા છે. તે ગુણોને પ્રકટ કરી શકે છે તેથી. (કર્તા કારક)

કર્મ અથવા ફળ પણ આત્માને લાગુ પાડી શકાય. આત્મરમણતારૂપ ફળ પેદા કરી શકે છે માટે (કર્મ કારક)

કરણ-સાધન. જેમ સુથાર સાધનો વડે લાકડાનું ધારેલું કાર્ય નીપજાવે છે, તેમ આત્મા પણ શુદ્ધ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ સાધન વડે ઇચ્છિત ફળ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. તે સાધન પણ આત્માથી ભિન્ન નથી. (કરણ કારક)

સંપ્રદાન-પોતાના પ્રતિ આકર્ષનું પોતાને ફળ મળે તેમ વર્તવું. જ્યારે આત્મદર્શનરૂપ ફળને વાસ્તે ક્રિયા થાય છે, ત્યારે આત્મા સ્વભાવમાં રમે છે. (સંપ્રદાન કારક)

અપાદાન-દૂર કરવું. જે પરભાવ છે તે આત્માનો પોતાનો નથી તેવી રીતે સર્વ વસ્તુ અને ભાવો પરથી મમત્વભાવ છોડવો તે. (અપાદાન કારક)

૬ અધિકરણ–નિવાસસ્થાન. આત્મા સર્વશુદ્ધ ગુ નિવાસસ્થાન છે. તેમાં જ્ઞાનાદિ અનેક ગુણો રહે માટે તે (અધિકરણ કારક) સંક્ષેપમાં—

આત્મા આત્માને આત્માએ કરીને આત્મ માટે આત્માથી આત્માના વિષે જાણે છે.

આત્મામાં છ કારક (બાધક)

૧ પર–વિભાવ–રાગાદિ જ્ઞાનવરણીયાદિ દ્રવ્ય કર્મનો કર્ત

૨ રાગદ્વેષની પરિણુતિ રૂપ ભાવે કરી જ્ઞાનાવરણીયા દ્રવ્યપુદ્ગલને ગ્રહણ કરવારૂપ કાર્ય કરે તે કર્મ

૩ અશુદ્ધભાવ પરિણુતિ રૂપ ભાવાશ્રવ તે ઉપાદાન અ હિંસાદિ અઢાર પાપસ્થાનકનાં સેવનરૂપ દ્રવ્યાશ્રવ નિમિત્તથી કર્મ બંધાય માટે એ કરણ

૪ અશુદ્ધ ક્ષયોપશમનો અને દ્રવ્યકર્મનો લાભ **સંપ્રદાન.**

૫ સ્વરૂપરોધ, શુદ્ધ ક્ષયોપશમની હાની અને પરભાવા યાયિતા તે **અપાદાન.**

૬ અંનત અશુદ્ધ વિભાવતા તથા જ્ઞાનાવરણીયા કર્મને રાખવા રૂપ જે શક્તિ એટલે તેને વિષ ચેતનાની વિશ્રામ સ્થિતિ તે **આધાર.**

એ રીતે એ છએ કારકનું ચક્ર અનાદિનું અશુદ્ધ પણે બાધકતા રૂપે આત્માને પરિણમી રહ્યું છે. તે વખતે સાધક આત્મા પોતાનો સ્વધર્મ નીપજાવવારૂ પરિણમાવે તે પ્રસંગે તે છએ કારક સાધક પણે પ્રવર્ત થકાં સ્વગુણરૂપ આત્મધર્મની સાધના કરે છે.

૬ શરીરને જેટલું ઈચ્છાપૂર્વક કષ્ટ આપીએ તેટલી વધુ પાપોની નિર્જરા થાય છે.

૭ પાંચ મહાવ્રતોનું પાલન પોતાના વ્હાલા પ્રાણોની જેમ કરવું જોઈએ.

૮ કોઈપણ સાધુના દોષો આપણાથી જોવાય નહિં, બીજાના દોષો જોવાથી પોતાનો આત્મા દોષવાળો બને છે, કાળું જોવાથી મન કાળું બને છે, ઉજળું જોવાથી ઉજળું બને છે.

૯ બીજાના ગુણો જ આપણે જોવા જોઈએ.

૧૦ કોઇની પણ અદેખાઈ-ઇર્ષ્યા સાધુથી ન કરાય.

૧૧ બીજાની ચઢતી જોઈને રાજી થવું જોઇએ.

૧૨ " દરેકનું ભલું થાઓ " આવી ભાવના નિરંતર રાખવી જોઈએ.

૧૩ પોતાના ઉપકારી ગુરૂ મહારાજના દોષો કે ભૂલો તરફ કદી પણ નજર ન જવા દેવી.

૧૪ શરીરની જ સંભાળ કરનાર સંસારી કહેવાય. આત્માની જ સંભાળ માટે સાવધ રહે તેનું નામ **સાધુ.**

૧૫ શું ખાઇશ ? ક્યારે ખાઇશ ? શું મળશે ? અમુક ચીજ નહિં મળે તો ? આદિ આદિ ક્ષુદ્ર વિચારણાઓ કરવી ઉચિત નથી.

૧૬ ગમે તેવો કડવો બોલ (શબ્દ) સહન કરે તે **સાધુ.**

૧૭ 'હું' અને 'મ્હારૂં' ભાગે તે સાધુ.

૧૮ “સારી વસ્તુઓ બીજાઓને ભલે મલો ! મ્હારે ગમે તેવી વસ્તુથી ચાલશે” આવી ભાવના વારંવાર કેળવવી.

૧૯ હસવું તે સાધુ માટે પાપ છે.

૨૦ કોઈની પણ મશ્કરી સાધુથી કરાય જ નહિં.

૨૧ ગમે તેવી પણ કોઈની ખરાબ વાત સાંભળવી નહિં, કદાચ સંભળાઈ જાય તો પેટમાં જ રાખવી.

૨૨ કોઈની પણ નિંદા કરવી નહિં, તેમજ સાંભળવ પણ નહિ.

૨૩ સ્વભાવ શાંત રાખવો.

૨૪ “**સંસાર દુઃખની ખાણ છે, અને સંયમ સુખની ખાણ છે**” આ વાત બરાબર યાદ રાખવી.

૨૫ કોઈ પણ વાતનો કદાગ્રહ ન રાખવો.

૨૬ હંમેશાં સામા માણસના દૃષ્ટિબિંદુને સમજવા પ્રયત્ન કરવો.

૨૭ કોઈ પણ વાતમાં ‘જ’કારનો પ્રયોગ ન કરવો

૨૮ ગુરૂ મહારાજ વાતમાં હોય કે કામમાં હો ત્યારે કંઈ પૂછવું નહિં.

૨૯ ગુરૂ મહારાજની અનુકૂળતાઓ સાચવવી : સંયમ શુદ્ધિ માટે જરૂરી ગુરૂ વિનયની પ્રાથમિક ભૂમિક

૩૦ આપણા હિતની વાત કડવી હોય તો પણ સુખે સાંભળવી.

૩૧ ઓછી ચીજોથી ચલાવતાં શીખવું જોઇએ. જરૂરીયાતો ઘટાડવી એ સાધુતાની સફલતા છે.

૬ શરીરને જેટલું ઈન્દ્રિયાદિક કષ્ટ આપીએ તેટલી વધુ પાપોની નિર્જરા થાય છે.

૭ પાંચ મહાવ્રતોનું પાલન પોતાના વ્હાલા પ્રાણોની જેમ કરવું જોઈએ.

૮ કોઈપણ સાધુના દોષો આપણાથી જોવાય નહિં, બીજાના દોષો જોવાથી પોતાનો આત્મા દોષવાળો બને છે, કાળું જોવાથી મન કાળું બને છે, ઉજળું જોવાથી ઉજળું બને છે.

૯ બીજાના ગુણો જ આપણે જોવા જોઈએ.

૧૦ કોઈની પણ અદેખાઈ-ઈર્ષ્યા સાધુથી ન કરાય.

૧૧ બીજાની ચઢતી જોઈને રાજી થવું જોઈએ.

૧૨ "દરેકનું ભલું થાઓ" આવી ભાવના નિરંતર રાખવી જોઈએ.

૧૩ પોતાના ઉપકારી ગુરૂ મહારાજના દોષો કે ભૂલો તરફ કદી પણ નજર ન જવા દેવી.

૧૪ શરીરની જ સંભાળ કરનાર સંસારી કહેવાય. આત્માની જ સંભાળ માટે સાવધ રહે તેનું નામ સાધુ.

૧૫ શું ખાઈશ ? ક્યારે ખાઈશ ? શું મળશે ? અમુક ચીજ નહિં મળે તો ? આદિ આદિ ક્ષુદ્ર વિચારણાઓ કરવી ઉચિત નથી.

૧૬ ગમે તેવો કડવો બોલ (શબ્દ) સહન કરે તે સાધુ.

૧૭ 'હું' અને 'મ્હારૂં' ભૂલે તે સાધુ.

૧૮ "સારી વસ્તુઓ બીજાઓને ભલે મલો ! મ્હારે ગમે તેવી વસ્તુથી ચાલશે" આવી ભાવના વારંવાર કેળવવી.

૧૯ હસવું તે સાધુ માટે પાપ છે.

૨૦ કોઈની પણ મશ્કરી સાધુથી કરાય જ નહિં.

૨૧ ગમે તેવી પણ કોઇની ખરાબ વાત સાંભળવી નહિં, કદાચ સંભળાઈ જાય તો પેટમાં જ રાખવી.

૨૨ કોઈની પણ નિંદા કરવી નહિં, તેમજ સાંભળવી પણ નહિ.

૨૩ સ્વભાવ શાંત રાખવો.

૨૪ "**સંસાર દુઃખની ખાણ છે, અને સંયમ સુખની ખાણ છે**" આ વાત બરાબર યાદ રાખવી.

૨૫ કોઈ પણ વાતનો કદાગ્રહ ન રાખવો.

૨૬ હંમેશાં સામા માણસના દૃષ્ટિબિંદુને સમજવા પ્રયત્ન કરવો.

૨૭ કોઈ પણ વાતમાં 'જ'કારનો પ્રયોગ ન કરવો.

૨૮ ગુરૂ મહારાજ વાતમાં હોય કે કામમાં હોય ત્યારે કંઈ પૂછવું નહિં.

૨૯ ગુરૂ મહારાજની અનુકૂળતાઓ સાચવવી એજ સંયમ શુદ્ધિ માટે જરૂરી ગુરૂ વિનયની પ્રાથમિક ભૂમિકા છે.

૩૦ આપણા હિતની વાત કડવી હોય તો પણ હસતે મુખે સાંભળવી.

૩૧ ઓછી ચીજોથી ચલાવતાં શીખવું જોઇએ. તો ઘટાડવી એ સાધુતાની સફલતા છે.

સાધનામાં પ્રગતિ કરી ? તપમાં શક્તિ ગોપવું છું કે કેમ ?" આદિ.

૬૮ ગુરૂમહારાજની ઇચ્છાને અનુકુલ રહેવું તે સંયમીનું પ્રધાન કર્તવ્ય છે.

૬૯ ગુરૂમહારાજની કોઇપણ આજ્ઞાને આત્મહિતકર માની હૃદયના ઉલ્લાસથી અમલી બનાવવા પ્રયત્ન કરવો.

૭૦ પોતાની મરજી મુજબ ચાલનાર સાધુ કદીપણ સંયમની મર્યાદાઓ જાળવી શકતો નથી.

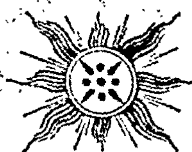
૭૧ 'મને આમ લાગે છે માટે હું તો આમ જ કરીશ' એવો કદાગ્રહ ન રાખતાં પૂ. ગુરૂદેવને જે યોગ્ય લાગે તે રીતે જ કામ કરવાનો આગ્રહ રાખવો.

૭૨ સ્ત્રી સાથે વાતચીત, બહુ કે વારંવાર વિગઇનો વપરાશ, શરીરની શોભા-ટાપટીપ આ ત્રણે સાધુ માટે તાલપુટ ઝેરસમાન ભયંકર છે.

૭૩ જે સંસારનો દુઃખથી અને પાપથી ભરેલો જાણી ત્યાગ કર્યો, હવે તે સંસારની ફુલામણીમાં ફરીથી ન ફુલાઈ જવાય તે માટે સાવધ રહેવું ઘટે.

૭૪ સાધુને જે સુખ સંયમના અનુભવથી મળે છે તે દેવેન્દ્ર કે ચક્રવર્તીને પણ નથી મળતું.

૭૫ સંયમમાં દુઃખ ઓછું સુખ વધારે-સંસારમાં સુખ ઓછું દુઃખ વધારે-આ એક નક્કર હકીકત છે! ભલે ! બાહ્યદૃષ્ટિથી આપણને વિપરીત લાગતું હોય કે-"સંયમમાં દુઃખ વધારે છે અને સંસારમાં સુખ વધારે છે." ખરેખર આ ભ્રમાત્મક અનુભવ છે.

સંયમોપયોગી સોનેરી સુચનો

૧ સંથારામાં અધિકોપગરણ વાપરવું નહિ.

૨ નિદ્રા-પ્રમાદ પ્રહરથી વધુ સેવવો નહિ.

૩ પ્રમાર્જનાનો સતત ઉપયોગ રાખવો.

૪ પરિષ્ઠાપના ભૂમિએ માત્રું વિધિપૂર્વક પરઠવું.

૫ ઇરિયાવહી-કુસુમિણં કાઉ. વ્યવસ્થિત કરવો.

૬ પ્રતિક્રમણ સૂત્રો પદ્ધતિસર બોલવા.

૭ પ્રતિક્રમણમાં સ્થાને સ્થાને આસન, વસ્ત્ર આદિની મર્યાદા સાચવવી.

૮ પ્રતિક્રમણમાં બોલવું નહિ.

૯ પ્રતિક્રમણ ઉચિત સમયે કરવું.

૧૦ પ્રતિક્રમણ મંદ સ્વરે કરવું.

૧૧ પડિલેહણ વ્યવસ્થિત કરવું.

૧૨ પડિલેહણમાં બોલવું નહિ.

૧૩ મુહપત્તિનો સતત ઉપયોગ રાખવો.

૧૪ શરીરનો સંયમ જાળવવો.

૨૦ પાણીના ઘડા પાત્રાં-તરપણી વગેરે ઉઘાડા ન રાખવા.

૨૧ વાપરતાં એંઠા મોઢે ન બોલવું.

૨૨ વાપરતાં પગ ઉભો રાખવો નહિ.

૨૩ વાપરતાં ડાબો હાથ બગાડવો નહિ.

૨૪ હાણુ વેરવા, છાંટા પાડવા આદિ અજયણા ન કરવી.

૨૫ ચબ ચબ આદિ અવાજ ન થવા દેવો.

૨૬ કોઈ બીજ વડીલને છંદના કર્યા વિના વાપરવી નહિ.

૨૭ કોઈ બીજ નાનાને નિમંત્રણ કર્યા વિના વાપરવી નહિ.

૨૮ દહેરાસરમાં દશત્રિકનું યથા સંભવ પાલન કરવું.

૨૯ દહેરાસરમાં ઉપયોગ પૂર્વક મુદ્રાઓ સાચવવી.

૩૦ દહેરાસરમાં ચૈત્યવંદનના સૂત્રો સ્તવન સ્તુતિ વિગેરે [illegible] બોલવા.

૩૧ દહેરાસરમાં [illegible] આંતર્નિરીક્ષણ કરવું.

૩૨ દહેરાસરમાં [illegible] આત્મ ચિંતન કરવું.

૩૩ [illegible] સ્વીકાર કરવો.

૩૪ [illegible] કરવી.

૩૫ [illegible]

૩૬ [illegible] આદિ [illegible] નહિ.

[illegible]

૩૮ ઓઘો મુહપત્તી ચોલપટ્ટો ઉત્સંઘટ્ટયા.

૩૯ લૂણાં-ગરણાં-કાછ-કાછલી-પાટલુંછણું કે દંડાસણ વગેરે ઠેબે ન ચઢાવવાં.

૪૦ બપોરે નિદ્રા ન લેવી

૪૧ માંડલીનું કાર્ય પોતાને ફાળે આવેલું બરાબર સમયસર કરવું.

૪૨ વડીલનું વચન ન ઉત્થાપવું.

૪૩ વડીલના પ્રત્યે બેદરકાર ન થવું.

૪૪ ધાતુના વાસણોનો ઉપયોગ ન કરવો.

૪૫ કાળના સમયે આગાઢ કારણ સિવાય બહાર ન નીકળવું.

૪૬ કાળના સમયે બહાર લઈ ગયેલ વસ્ત્ર પાત્રની જયણા સાચવવી.

૪૭ કાળના સમયે ઓઢેલ કાંબળીને જયણા પૂર્વક રાખવી

૪૮ રોજ ત્રણથી વધારે વિગઈ ન વાપરવી.

૪૯ દુધ, ઘી, ગળપણમાંથી એકનો ત્યાગ કરવો.

૫૦ લૂણાં સ્થંડિલભૂમિની તરપણીની વ્યવસ્થા જાળવવી.

૫૧ મુહપત્તીની અવહેલના ચુંથણી ન કરવી.

૫૨ ઓઘાનું બહુમાન જાળવવું

૫૩ જ્ઞાન ધ્યાનની પ્રવૃત્તિમાં પ્રેરણા મેળવવા પૂ. ગુરૂદેવ પાસે જવું.

૫૪ સંયમની મર્યાદાઓની ઉચિત પરિપાલના કરવા માટે જયણા રાખવી.

૨૦ પાણીના ઘડા પાત્રાં-તરપણી વગેરે ઉઘાડા ન રાખવા.

૨૧ વાપરતાં એંઠા મોઢે ન બોલવું.

૨૨ વાપરતાં પગ ઉભો રાખવો નહિ.

૨૩ વાપરતાં ડાબો હાથ બગાડવો નહિ.

૨૪ દાણા વેરવા, છાંટા પાડવા આદિ અજયણા ન કરવી.

૨૫ ચબ ચબ આદિ અવાજ ન થવા દેવો.

૨૬ કોઇ ચીજ વડીલને છંદના કર્યા વિના વાપરવી નહિ.

૨૭ કોઈ ચીજ નાનાને નિમંત્રણ કર્યા વિના વાપરવી નહિ.

૨૮ દહેરાસરમાં દશત્રિકનું યથા સંભવ પાલન કરવું.

૨૯ દહેરાસરમાં ઉપયોગ પૂર્વક મુદ્રાઓ સાચવવી.

૩૦ દહેરાસરમાં ચૈત્યવંદનના સૂત્રો સ્તવન સ્તુતિ વિગેરે પદ્ધતિસર બોલવા.

૩૧ દહેરાસરમાં થોડીકવાર અંતર્નિરીક્ષણ કરવું.

૩૨ દહેરાસરમાં થોડીકવાર આત્મ ચિંતન કરવું.

૩૩ ગુણનો સ્વીકાર કરવો.

૩૪ પાપની ક્ષમાપના કરવી.

૩૫ [illegible] દોષ સંબંધી જયણા રાખવી

૩૬ આધાકર્મી-ઔદ્દેશિક નિત્યપિંડ સંસ્તારપિંડ આદિ [illegible] દોષ લગાડવા નહિ.

૩૭ [illegible] આપવા નહિ રાખવા.

૩૮ ઓઘો મુહપત્તી ચોલપટ્ટો ઉત્સંઘટ્ટા.

૩૯ લૂણાં–ગરણાં–કાછા–કાછલી–પાટલુંછણું કે દંડાસણ વગેરે ઠેબે ન ચઢાવવાં.

૪૦ બપોરે નિદ્રા ન લેવી

૪૧ માંડલીનું કાર્ય પોતાને ફાળે આવેલું બરાબર સમયસર કરવું.

૪૨ વડીલનું વચન ન ઉત્થાપવું.

૪૩ વડીલના પ્રત્યે બેદરકાર ન થવું.

૪૪ ધાતુના વાસણોનો ઉપયોગ ન કરવો.

૪૫ કાળના સમયે આગાઢ કારણ સિવાય બહાર ન નીકળવું.

૪૬ કાળના સમયે બહાર લઈ ગયેલ વસ્ત્ર પાત્રની જયણા સાચવવી.

૪૭ કાળના સમયે ઓઢેલ કાંબળીને જયણા પૂર્વક રાખવી

૪૮ રોજ ત્રણથી વધારે વિગઈ ન વાપરવી.

૪૯ દુધ, ઘી, ગળપણમાંથી એકનો ત્યાગ કરવો.

૫૦ લૂણાં સ્થંડિલભૂમિની તરપણીની વ્યવસ્થા જાળવવી

૫૧ મુહપત્તીની અવહેલના ચુંથણી ન કરવી.

૫૨ ઓઘાનું બહુમાન જાળવવું

૫૩ જ્ઞાન ધ્યાનની પ્રવૃત્તિમાં પ્રેરણા મેળવવા પૂ. ગુરૂદેવ પાસે જવું.

૫૪ સંયમ[illegible] મર્યાદાઓની ઉચિત પરિપાલના કરવા માટે જયણા રાખ[illegible]

સાધુની અવશ્ય કરણી

(જુના ગ્રંથના આધારે)

(પંદર બોલ)

૧ પડિક્કમણું ન કરે તો ઉઠામણું.

૨ બેઠાં પડિક્કમણું કરે તો ઉપવાસ.

૩ કાળવેળાએ પડિક્કમણું ન કરે તો ચોથભક્ત.

૪ સંથારા ઉપર પડિમક્કણું કરે તો ઉપવાસ.

૫ માંડલે પડિક્કમણું ન કરે તો ઉઠામણું.

૬ કુશીલીયાને પડિક્કમે તો ઉપવાસ.

૭ સંઘને ખમાવ્યા વિના પડિક્કમે તો ઉઠામણું.

૮ પોરસી ભણાવ્યા વિના સૂએ તો ઉપવાસ.

૯ દિવસે સૂએ તો ઉપવાસ.

૧૦ વસ્તિ અણપવેએ આદેશ માંગ્યા વિના સ્વાધ્યાય કરે તો ચોથભક્ત.

૧૧ અવિધિએ પડિલેહણ કરે તો ઉપવાસ.

૧૨ નિત્ય પડિલેહણ ન કરે તો ઉપવાસ.

૧૩ અણપડિલેહ્યા વસ્ત્ર વાપરે તો ઉપવાસ.

૧૪ કાજા અણઉદ્ધર્યા પડિક્કમણું કરે તો ઉઠામણું.

૧૫ ઇરિયાવહી આવ્યે છતે પડિક્કમ્યા વિના બેસે તો ચોથભક્ત.

ઉપરના ૧૫ બોલ શ્રી મહાનિશીસૂત્રમાં કહ્યા છે.

તા. ક. ઉઠમાણું શબ્દની પ્રાયશ્ચિતના ગ્રંથોમાં પરિભાષા પ્રાયઃ નથી, સમજવા ખાતર મળેલુ વૃદ્ધ પુરુષોએ નિર્દેશાય માંડલી બહાર કરવાની મર્યાદાને જણાવનાર "ઉત્થાપન શબ્દનું રૂપાંતર રુપ આ શબ્દ દેખાય છે. વિશેષ જ્ઞાની ગુરૂભગવંતો જે કહે તે ખરું।

卐卐卐卐卐卐卐卐卐卐卐卐卐卐卐卐卐卐

જન્મ-મરણ સંબંધી

સૂતક વિચાર

卐卐卐卐卐卐卐———卐卐卐卐卐卐卐

* પુત્ર જન્મે ત્યારે દિન ૧૦ નું તથા પુત્રી જન્મે ત્યારે દિન ૧૧ અને રાત્રે જન્મે તો દિન ૧૨ નું સૂતક.

* ન્યારા (જુદા) જમતા હોય, તો બીજાના ઘરના પાણીથી જિન પૂજા કરે, અને સુવાવડ કરનારી તથા કરાવનારીને તો નવકાર ગણવો પણ સુઝે નહિ.

* પ્રસવ વાળી સ્ત્રી માસ ૧ સુધી જીન પ્રતિમાની પૂજા કરે નહિ. અને સાધુને પણ વહોરાવે નહિ.

* ઘરના ગોત્રીને દિન ૫ નું સૂતક જાણવું.

* ગાય, ઘોડી, ઉંટડી, ભેંસ ઘરમાં પ્રસવે, તો દિન ૨ નું અને વનમાં જન્મે તો દિન ૧ નું સૂતક.

* ભેંસ પ્રસવે તો દિન ૧૫, બકરી પ્રસવે તો દિન ૮ ગાય પ્રસવે કે ઉંટડી પ્રસવે તો દિન ૧૦ પછી તેનું દૂધ કલ્પે.

* દાસ દાસી જે આપણી નિશ્રાએ ઘરમાં રહ્યા હોય તેનો જન્મ કે મૃત્યુ થાય તો ત્રણ દિવસ સૂતક.

* જેને ઘેર જન્મ તથા મરણ થાય, તેને ઘેર જમનારા દિન ૧૨ સુધી જિન પૂજા ન કરે. સાધુ આહાર લે નહિ. તથા તેના ઘરના જળથી જિનપૂજા થાય નહિ.

* મૃત્યુવાળા પાસે જેઓ સૂએ તેઓ દિન ૩ પૂજા ન કરે.

● તે-તે બોલાતા સૂત્રો યથાશક્ય ઉપયોગની જાગૃતિ સાથે શુદ્ધ ઉચ્ચાર સંહિતાની જાળવણી મુદ્રાની મર્યાદા આદિ સાથે બોલવાં.

● પ્રતિ૦માં સંપૂર્ણ મૌન જાળવવું, તેમાં પણ છ આવશ્યકમાં તો ખાસ.

● પ્રતિ૦માં સ્થાપનાચાર્યની વિનય મર્યાદા બરાબર જાળવવી.

● પ્રતિ૦માં સ્થાપનાચાર્ય હાલી ન જાય.
કોઈની આડ ન પડે તેનો પૂર્ણ ઉપયોગ રાખવો.
છ આવશ્યકમાં વિશેષ કરીને ધ્યાન રાખવું.
સહસા કદાચ થઈ જાય તો ઈરિયા૦ પડિક્કમવા.

● રાઈ પ્રતિ૦માં મંદ સ્વરે અત્યંત ધીમા શાંત સ્વરે સૂત્રો બોલવાં.

● સકલતીર્થ કે તપચિંતવણી કાઉ૦ વખતે મ્હોં ઝાંખણીયું અજવાળું થાય તેનું ધ્યાન રાખવું.

પડિલેહણ:-

● પડિલેહણ કરતાં પહેલાં આપણી તમામ ઉપાધિ એકત્રિત કરી લેવી.

● ચાલુ પડિલેહણમાં જરાક પણ આઘા-પાછા થવું નહિં-થવું પડે તો પૂંજવાનો ખૂબ જ ઉપયોગ રાખવો.

ત્રણ ડગલાથી વધુ જવાના અવસરે દંડાસણથી પૂંજવાની જયણા કરવી.

• પડિલેહણ કરતી વખતે દરેક ચીજને લેતાં-મૂકતાં દૃષ્ટિ પડિલેહણ અને ઓઘા-દંડાસણ કે મુહપત્તીથી પ્રમાર્જનાનો ઉપયોગ રાખવો.

• અજવાળાની ચીજ સ્થાપના પવિત્ર સંયમ કે જ્ઞાનના ઉપકરણો તથા દોરા-દોરી-દાંડી ઓઘાનો પાટો પોથીની પટ્ટી વગેરેને મુહપત્તીથી પ્રમાર્જવા.

આસન કે સંથારિયું પાથરવાની ભૂમિ, વીંટિયો, બાજઠ ચોકી કે પોથી, પાટ-પાટલા, દાંડો, દંડાસણ આદિની પ્રમાર્જના ઓઘાથી કરવી.

સ્વાધ્યાય ભૂમિ, પ્રતિક્રમણ ભૂમિ, પડિલેહણ ભૂમિ સંસ્તારક ભૂમિ આદિની પ્રમાર્જના દંડાસણથી કરવી.

આમાં વ્યત્યાસ-વિપર્યાસ ન થાય તેનું પૂર્ણ ધ્યાન રાખવું.

• પડિલેહણ કરેલ વસ્ત્રાદિ પડિલેહણા નહિ કરેલ વસ્ત્રાદિ સાથે મિશ્ર ન થાય તેનું પુરતું ધ્યાન રાખવું.

• સૌથી પહેલાં ભૂમિ પ્રમાર્જી આસન પડિલેહી પાથરી તેના ઉપર પડિલેહેલ વસ્ત્રાદિ મૂકવાં.

• વસ્ત્રોની પડિલેહણામાં વસ્ત્ર નીચે જમીનને ન અડે આપણા શરીરને ન અડે તે રીતે ઉભડક પગે બેસી આદર પડિલેહવું.

પડિલેહણ કરાતા વસ્ત્રાદિના ત્રણ ભાગ કરી ચક્ષુથી પડિલેહી (એક બાજુ) ફરી બીજી બાજુ પણ તે જ રીતે

પછી " અર્થ તત્વ કરી સદ્દહું " બીજી બાજુ દૃષ્ટિ પડિ૦ કરીને બોલવું તેમજ પ્રથમ પ્રસ્ફોટક કરવો. પછી બીજો પ્રસ્ફોટક જમણા હાથ ઉપર કરતાં " સમ્યક્ત્વ મોહનીય. " બોલવું.

ડાબા હાથ ઉપર પ્રસ્ફોટક કરતાં " કામરાગ૦ " બોલવું.

પછી વસ્ત્ર અર્ધા ભાગે વાળી ભેગું કરી ડાબા હાથ ઉપર પ્રમાર્જતાં " સુદેવ૦ " આદિ મનદંડ૦ સુધી બોલ બોલવા.

● પડિલેહણ ક્રમ–

1 કાંબલ
2 ,, નો કપડો
3 ઓઢવાનો ,,
4 સંથારીયું.
5 ઉત્તરપટ્ટો

પછી
યથાયોગ્ય બાકીની
ઉપધિ
(સંયમ સાધક હોય તે)
પછી સંયમને ઉપકાર
કરનાર અન્ય ઉપકરણોની
પ્રતિલેખના–છેલ્લે દાંડાનું
પડિ૦ કરી કાજો લેવો.

● દરેક આદેશ ઇચ્છાકારેણ૦ થી ઉચ્ચારતે આજ્ઞા [illegible] આદરપૂર્વક માંગવો.

● આદેશ મળ્યા પછી–ઇચ્છં કહેવું.

● [illegible] કરતાં [illegible] વગેરે બોલવા [illegible]

● [illegible] આદિ [illegible] બોલવાં.

• પડિલેહણ શરૂ કર્યા પછી કાજો લઈને સુપડીમાં લઈ વોસિરાવી પરિઠાવણ ન કરાય ત્યાં સુધી—
—આસન પર ન બેસાય, કપડું કોરાણે નહિ, તેમજ વગેરે બીજી કોઈ ક્રિયા–(કામ–કાજ) ન થાય.

• ઉઘાડે મોઢે બોલાય નહિ.

• કોઈ સાથે બે વાક્યો કાજે ન લેવો.

• સાંજના પડિલેહણમાં કાજો થોડીવારમાં પાણી ચ... વગેરે પ... સુધી પ્રમાણ પાણી પછી પાણી વપરાય ન વપરાય.

• સવારના પડિલેહણમાં ઓઘો તો પ્રથમ પડિલેહવા (કાળ પહેલાં) સાંજે બધી પડિલેહણા પૂર્ણ થયા પછી ઓઘો પડિલેહવો.

–: ઓઘાના પડિલેહણનો ક્રમ :–

સવારે	સાંજે
૧ નિષધા (સૂતરાઉ)	૧ ઓઘારીયું (ઉની)
૨ ઓઘારીયું (ઉની)	૨ નિષધા (સૂતરાઉ)
૩ દાંડી	૩ દાંડી
૪ વચલી દોરી	૪ વચલી દોરી
૫ પાટાની પ્રમાર્જના	૫ પાટાની પ્રમાર્જના
૬ નીચલી દોરી	૬ નીચલી દોરી
૭ દશીઓનું પડિલેહણ	૭ દશીઓનું પડિલેહણ

• કાજો લેતી વખતે દાંડાની પડિલેહણા, માત્રક પડિલેહણા, સંસ્તારક ભૂમિ, પાટ પાટલી વગેરેની પડિલેહણા કરવી

● કાજો લીધા પછી સૂપડીમાં ભેગો કરી તપાસી પરઠવી જ્યાં ભેગો (કાજો) કર્યો હોય તે સ્થાને ઊભા રહી ઇરિયા૦ પડિક્કમ્યા પછી સૂપડી-દંડાસણ યથાસ્થાને મૂકવાં.

● સાંજના પડિ૦માં કાજો વોસિરાવી ઇરિયા૦ પડિક્કમી પાણી ગાળવા માટે ઘડો-ગરણું કાછલી આદિ [illegible] કરી ઇરિયા૦ પડિક્કમી પડિલેહી પાણી ગાળવું.

● ૧૪ ઘડી દિન ચઢે "બહુપડિપુણ્ણા પોરસી" [illegible] વખતે [illegible] પાત્રાં, દોરા, તરપણી, [illegible] [illegible] કરી પછી ઇરિયા૦ પડિક્કમવા.

[illegible]

સાધુ જીવનની સારમયતા

મુમુક્ષુ આત્માને વ્યક્તિગત કલ્યાણની સાધના પ્રધાન હોય છે, તેની સાચવણી–ખીલવણીને સાપેક્ષ રહીને સર્વ કાર્યો કરવાનાં હોય છે, માટે મુમુક્ષુ આત્મા અનંત-પુણ્યરાશિના અતિપ્રકર્ષના પરિણામે મેળવેલ પ્રભુશાસનના લોકોત્તર સંયમની આરાધનાના અનુકૂળ સાધનોની સફલતા યથાયોગ્ય શી રીતે મેળવી શકાય તે અંગે **શ્રીઆચારાંગ** આદિ શાસ્ત્રોમાં નાના પ્રકારનું વર્ણન છે, જેમાંનું કંઇક આ ગ્રંથમાં વર્ણવવા અલ્પ પ્રયાસ કર્યો છે. પણ આ બધું માર્ગદર્શન મુમુક્ષુ આત્માને સહજ રીતે મળી રહે તેવું કંઈક અહીં બતાવાય છે.

૧. પ્રથમ તો સાધુ-સાધ્વીઓએ દીક્ષાનો પરમાર્થ સમજી, [illegible] જીવનમાંથી આંતરિક જીવન જીવવા માટેની પૂર્ણ [illegible] જીવન જીવવા માટેની પોતાની જવાબદારી [illegible] ઉપકારી જ્ઞાની ભગવંતોના વચનોને [illegible] પડે, તે વચનોના પણ પોતાની બુદ્ધિની [illegible] સંપૂર્ણ પરમાર્થ ન સમજાય તેવા પ્રસંગે [illegible] પોતાના ગુરુભગવંતો પ્રતિ પૂર્ણ [illegible] પોતાના આત્મિક વિકાસ માટે [illegible]

૨. દીક્ષા લીધા પછી રોજની ઉપયોગી ક્રિયાઓની શુદ્ધિ અને જયણાપૂર્વક પાલન થાય, તે માટે વિધિનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન મેળવી યથાશક્ય પ્રયત્ન કરી વિધિપૂર્વક પાલન માટે નિરંતર ધ્યાન રાખવું.

૩. આવશ્યક સૂત્રોના અર્થો, સામાચારીની નિર્મલતા આવશ્યક ક્રિયાની સમયાદિવ્યવસ્થાપૂર્વક નિયત વ્યવસ્થ અને આચારપ્રધાન સાધુજીવન જીવવા આદિની તત્પરતા માટે શક્તિસંપન્ન આત્માએ પ્રયત્નશીલ રહેવું જોઈએ.

૪. દીક્ષા લીધા પછી પહેલી તકે નીચે જણાવ્ય મુજબ પ્રાથમિક અભ્યાસ કરવો જરૂરી છે, કે જેનાથ આત્મા સંયમ-વિવેકની મહત્તા સમજી વ્યક્તિગત આત્મિક કલ્યાણની સાધનાને સાધવા ઉદ્યત થઈ શકે.

૧. આવશ્યકક્રિયાના સૂત્રો (અર્થ સાથે)

શક્ય હોય તો સંહિતા, પદસંધિ, સંપદા અને ઉચ્ચારશુદ્ધિની યોગ્ય કેળવણી મેળવવી જરૂરી છે.

૨. શ્રીદશવૈકાલિક સૂત્ર (અર્થ સાથે

સંસ્કૃત ન જાણનારે પણ ગુરુમુખે આખા ગ્રંથને અર્થ ધારી, તેમાંથી ધ્યાન રાખવા લાયક નોંધ કરી, રોજ તે સંબંધી યોગ્ય ઉપયોગની જાગૃતિ રાખવા પ્રયત્ન સેવવો

આખા દશવૈકાલિક સૂત્રનો યોગ ન બને તેમ હોય તો પણ પહેલા પાંચ અધ્યયનો, આઠમું, દશમું અને છેલ્લી બે ચૂલિકાઓ ... ગુરુગમથી અર્થ સહિત

ધારવી, તેમજ દશવૈકાલિક સૂત્રના દશ અધ્યયનોની સજ્ઝાયો ગુરૂગમથી ધારવી અને બને તો ગોખવી.

૩. **શ્રીઓઘનિર્યુક્તિ** ગ્રંથની વાચના ગુરુમુખે લેવી અને તેમાંથી વિહાર, ગોચરી, પડિલેહણ, સ્વાધ્યાય, સ્થંડિલભૂમિ, રોગચિકિત્સા, પાત્રલેપ આદિ સંબંધી યોગ્ય જયણા આદિની નોંધ કરવી.

૪. વૈરાગ્યવાહી ગ્રંથોનું વાંચન-મનનાદિ.

જેમકે **શ્રીઅધ્યાત્મકલ્પદ્રુમનો** બીજો, પાંચમો, **આઠમો, નવમો,** અગિયારમો, **તેરમો,** અને **પંદરમો** અધિકાર, **શ્રીપ્રશમરતિ, શ્રીજ્ઞાનસાર, શ્રીઅધ્યાત્મસાર, શ્રીઉપદેશમાલા, શ્રીશાંતસુધારસગ્રંથ,** શ્રીરત્નાકરપચ્ચીશી, શ્રીહૃદયપ્રદીપ છત્રીશી, શ્રીકુમારપાલ ભૂપાલ રચિત સાધારણજિન સ્તવન વગેરે ગ્રંથો.

૫. દ્રવ્યાનુયોગનો પ્રાથમિક અભ્યાસ—

ચારે અનુયોગમાં પ્રધાન ચરણકરણાનુયોગની મહત્તા-સફલતા દ્રવ્યાનુયોગની સાપેક્ષ વિચારણા પર અવલંબે છે, માટે પ્રાથમિક કક્ષામાં વર્ત્તતા બાલજીવોને માટે ચરણકરણાનુયોગ અમુક ક્રિયાઓના શુભ આસેવનના બલે આત્મિક સંસ્કારોના ઘડતરની ભૂમિકા તૈયાર કરે છે, પણ સાધુજીવનમાં તો તે તૈયાર થયેલ પ્રાથમિક ભૂમિકા ઉપર યોગ્ય સંસ્કારોનું મજબૂત મંડાણ કરવાનું હોય છે, તેથી દ્રવ્યાનુયોગની સાપેક્ષપ્રધાનતા (પોતાના માટે) જરૂરી છે. માટે **ચાર પ્રકરણ, ત્રણ ભાષ્ય, ચાર કર્મગ્રંથ**